

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

po měsíci Vám opět přinášíme Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci s aktuálními zprávami a komentáři, které se týkají lidskoprávní problematiky doma i ve světě.

V průběhu uplynulého roku byla evropským tématem číslo jedna uprchlická krize, přičemž nic nenasvědčuje tomu, že by daná problematika měla být v následujících měsících méně závažná. Helena Kopecká tak červnový Bulletin otevírá rozhovorem s Martinem Rozumkem, ředitelem Organizace pro pomoc uprchlíkům. Jak tedy současnou situaci vnímá šéf nevládní humanitární organizace, která se v ČR již více než dvě dekády zabývá poradenstvím pro cizince a uprchlíky?

V rámci sekce mezinárodního trestního práva objasňuje Petr Pospíšil současnou komplikovanou situaci v Libyi, jež se již řadu let zmítá v občanské válce. Veronika Bazalová poté vysvětluje, proč se žalobkyně Mezinárodního trestního soudu začala zabývat situací v Burundi.

Lenka Vavrušová z evropské sekce přináší tradiční zajímavý souhrn judikatury ESLP za uplynulý měsíc a Helena Kopecká se zabývá bojem EU proti pašerákům migrantů a uprchlíků. Nutno dodat, že tento boj pro Evropskou unii i přes řadu strategií a vydaných předpisů nevychází zrovna pozitivně.

Josef Kovařík ze sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se zabývá zákazem dovozu produktů vzešlých z nucené práce, který začíná být uplatňován v USA a jehož implementace má již první příznivé výsledky.

V rámci české sekce přibližuje Kamila Abbasi studii, která zkoumá, jak se žije mladým lidem pocházejícím z Afghánistánu, kteří vyrostli ve svobodné západní společnosti, ale po osmnáctém roku věku byli vyhoštěni zpět do Afghánistánu.

Zajímavé počtení Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

| Rozhovor s Martinem Rozumkem z Organizace pro pomoc uprchlíkům

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 7

- Libye pět let od počátku Arabského jara
- Žalobkyně Mezinárodního trestního soudu zahájila předběžné šetření s Burundi
- První případ ničení světového kulturního dědictví před Mezinárodním trestním soudem

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 13

- Přehled aktuální judikatury ze Štrasburku
- Výzva napříč Evropou: pašeráctví
- Stereotypy a spravodlivost

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 23

- USA: zákaz dovozu produktů vzešlých z nucené práce začíná být uplatňován v praxi

4) Česká republika a lidská práva | 25

- Vyhoštění do Afghánistánu
- Místní příslušnost soudů v přípravném řízení trestním
- Když se z povolání stává teror

| Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Titulní fotografie: Syrští a iráčtí uprchlíci se snaží přistát na ostrově Lesbos. 20151030 Syrians and Iraq refugees arrive at Skala Sykamias Lesvos Greece 2, autor: Ggia, 30. říjen 2015, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Rozhovor s Martinem Rozumkem z Organizace pro pomoc uprchlíkům

Helena Kopecká

Organizace pro pomoc uprchlíkům poskytuje v ČR poradenství cizincům ze třetích zemí a žadatelům o mezinárodní ochranu již 25 let. Jak vnímá současnou celoevropskou situaci ohledně uprchlíků a migrantů její ředitel Martin Rozumek?

V roce 2015 se často hovořilo o celoevropské migrační či uprchlické krizi. Jaký vývoj situace v Evropě lze předpokládat v roce 2016?

Trend v tomto roce je zatím opačný, než byl v roce 2015. Loni na začátku zimy bylo příchodů do Evropy relativně málo a později to kulminovalo tak, že v letních měsících přicházelo do Evropy více než sto tisíc uprchlíků a migrantů měsíčně.

Letos to vypadá tak, že v lednu a únoru 2016, než došlo k zavření tzv. balkánské trasy a později k uzavření dohody EU s Tureckem, byl počet lidí, kteří přicházeli, velmi vysoký. Nyní rapidně klesá. Je pravdou, že nárůst nově příchozích je zaznamenán v Itálii, a rovněž mnohem více lidí chodí znovu do Bulharska a Maďarska, ale nedá se to srovnat s počty příchozích v loňském roce.

Očekávám tedy, že v letošním roce bude příchozích mnohem méně. Zábran po cestě je nyní více, ať už je to dohoda Turecka s EU, nebo čím dál častější situace, kdy z hotspotů se de facto staly detence. Také si myslím, že cesta do Itálie je nebezpečnější a dražší než ta cesta, která byla přes Balkán. Je těžké odhadnout počet příchozích v roce 2016, ale domnívám se, že to bude polovina lidí, než byla v loňském roce.

Jak se k této situaci postavily členské státy Evropské unie?

Velmi nejednotně, tedy nedá se to nijak zobecnit. Nemáme společný azylový systém. Jedná se o 28 různých systémů, které spolu soutěží o to, který bude méně výhodný nebo vstřícný k uprchlíkům. Pak to odnáší země, které mají největší migrantské komunity a které mají ten systém relativně nejlepší.

De facto 22 států EU žádný problém s uprchlíky nemá a ty, které jsou nejvíce postižené, což je Německo a Švédsko jako cílové země, a potom Itálie

Martin Rozumek [1]

a Řecko jako země prvního vstupu, tak ty samozřejmě volají po změně tzv. společného azylového systému. Takže jsme se k tomu postavili nejednotně, ve většině států nesolidárně, a ČR je toho jako země V4 nejlepším příkladem. Takto solidarita a odpovědnost nevypadá, to je zkrátka přístup sobecký s cílem co nejvíce toho břemene přenést na ostatní státy.

Od března 2016 platí nová Dohoda EU s Tureckem. Všichni příjíždějící z Turecka bez patřičných povolení k pobytu na řecké ostrovy jsou od 20. března 2016 vraceni do Turecka, zároveň za každého syrského uprchlíka vráceného do Turecka z řeckých ostrovů je jiný Syřan legální cestou přemístěn z Turecka do EU. Může tato dohoda nějak pomoci?

Spíše psychologicky. V Turecku jsou pronásledováni novináři, opoziční aktivisté, v tzv. antiteroristické operaci zahynulo již několik stovek Kurdů, uprchlíci jsou zde terčem útoků a nezákonně jsou vraceni zpátky do Sýrie. Jsem toho názoru, že Turecko v jeho současné podobě není partner pro nějakou férovou dohodu, která by mohla dlouhodobě fungovat. Takže si myslím, že ta dohoda nebude mít dlouhého trvání, že pracuje s nesprávnou fikcí, že Turecko je bezpečná země, a rovněž s nesprávnou fikcí, že Řecko dodržuje své povinnosti v rámci azylového práva.

Organizace pro pomoc uprchlíkům [2]

V Řecku se samozřejmě rychle navyšují kapacity jak v detencích, tak v táborech, zlepšuje se registrace, ale nedá se mluvit o fungujícím azylovém systému ani o tom, že by tam byly základní záruky spravedlivého procesu. To znamená, že každá azylová žádost by se měla posoudit, člověk má mít právo se odvolat za pomoci právníka a každé rozhodnutí o návratu by mělo být individuální s možností odvolání. To vše máme napsáno v azylových a migračních směrnicích, ať už v návratové nebo procedurální směrnici. Tedy toto jsou dvě fikce, které nemají s realitou příliš společného. Myslím si, že až doputuje první stížnost do Štrasburku, Evropský soud pro lidská práva sdělí, že Turecko bezpečnou zemí pro návrat Syřanů nebo Iráčanů není.

Napadá Vás nějaký jiný způsob, jak by se tato situace dala řešit? Například Robert Fico prohlásil, že by se měly uzavřít evropské hranice a tím se vyřeší příchod uprchlíků.

To by si přáli i mnozí naši politici, ale je to nesmysl. V mezinárodním právu platí, že když člověk vysloví obavu z pronásledování, tak se musí v řádném řízení zjistit, zda uprchlíkem je nebo není. Má rovněž právo na odvolání a nelze jen tak někoho odmítnout.

Když se podíváme na národnostní skladbu lidí, kteří loni přicházeli přes Balkán, 84 % jsou jen tři národnosti – Syřané, Iráčané a Afghánci. A když se podíváte co se děje v těch zemích původu, ať už je to válka v Sýrii a diktátor Asad, nebo rapidně se zhoršující bezpečnostní situace v Afghánistánu poté, co se stáhla západní vojska NATO, tak si myslím, že nadpoloviční většina žadatelů nárok na mezinárodní ochranu mít bude.

A ochrana hranic? Podle tohoto nápadu budeme zřejmě blízko externí hranice EU zjišťovat, kdo nárok na mezinárodní ochranu má a kdo jej nemá,

ale stále dojdeme k závěru, že několik set tisíc lidí ten nárok mít bude. A v tom případě jsem zvědav na pana Fica nebo na naše politiky, jak se tedy k rozdělení těchto úspěšných osob postaví.

S kolegyní Zuzanou Številovou jsme publikovali v časopise Visegrad Revue náš návrh na možný přístup zemí V4 a řešení té situace v Evropě. Myslíme si, že by to měl být jednotný systém, s jednotným povolením k pobytu, jednotným azylovým úřadem, jednotnou sadou práv a povinností pro žadatele i uznané uprchlíky. Není možné, aby Syřan v Maďarsku byl se svou žádostí o mezinárodní ochranu neúspěšný, Syřanovi v Česku byla udělena doplňková ochrana a složité sloučení rodiny a Syřanovi v Německu byl udělen azyl natrvalo a získal možnost jednoduchého sloučení rodiny.

Podle mého názoru je třeba sladit úroveň práv a povinností v rámci EU. Rovněž potřebujeme jednotnou návratovou politiku. S tím souvisí, že se musí otevřít legální cesty jak pro uprchlíky, tak pro ekonomické migranty, protože je pravdou, že značné procento v tom počtu žadatelů jsou lidé, kteří odchází za prací, a pokud nemají jinou možnost, než požádat o azyl, není ten systém zkrátka domyšlený.

A co Česká republika? Jaký je její přístup? Podle některých názorů jsme solidární dostatečně.

My jsme solidární finančně a technikou, to je pravda. Nicméně typický český politik si představuje solidaritu tak, že pošleme za plot do Makedonie nebo do Maďarska jednotku policistů se služebními psy. To je naše solidarita s uprchlíky.

Je ale pravdou, že ve srovnání s jinými zeměmi střední Evropy je ta finanční solidarita z české strany mnohem vyšší. Rozvojové programy fungují jak v Sýrii, tak v Jordánsku. Stejně tak nabízíme úředníky, policisty a techniku postiženým státům na jihu Evropy. Ale lidi přijímat naše vláda nechce. Jsou to pouze ústní prohlášení, ale já se ptám, kde ti lidé tedy jsou? Například pan předseda bezpečnostního výboru Romana Váňa z ČSSD se vyjádřil, že kvůli povinným kvótám jsme nemohli zrealizovat náš program dobrovolného přijetí. To je směšné, proč jsme nemohli?

A zlepšila se situace v detenčních zařízeních v ČR? Loni byly například v Bělé Jezové nevyhovující podmínky pro rodiny s dětmi.

Ta situace se určitě zlepšila, protože ten počet lidí, který je nyní v detencích, je naprosto minimální.

Fronta syrských uprchlíků překračujících hranice Rakouska a Maďarska na cestě do Německa [3]

Uprchlíci na Lampeduse [4]

V každé z nich je vyšší počet zaměstnanců ministerstva a policie nežli počet lidí, kteří jsou tam zajištěni. Takže už tam nejsou stovky a tisíce lidí, je jich tam tak málo, že ty podmínky se vrátily k normálu. Já se však domnívám, že pokud by přišla nová vlna – a to nelze vyloučit, protože ta čísla zadržených a čísla azylových žádostí v Maďarsku jsou v posledních měsících poměrně vysoká - tak si myslím, že se dostaneme do stejné situace. Obávám se, že policie bude v takovém případě postupovat stejně špatně, stejně nezákonně a ty podmínky nebudou o moc lepší než byly v časech té loňské krize.

V souvislosti s uprchlíky se často hovoří o otázce bezpečnosti. Lidé mají strach, že by s přicházejícími do Evropy mohli přicházet například teroristé. Objevily se zprávy, že falešné syrské pasy se dají pořídit poměrně snadno. Jsou tyto obavy na místě?

Zatím nebylo prokázáno, že by se uprchlíci účastnili teroristických aktivit. Oni jsou obětí terorismu, obětí režimu jako je ten syrský nebo jako je režim Islámského státu, který já považuji za teroristickou organizaci.

Myslím si, že není v pořádku, když je ten proud příchozích do Evropy neorganizovaný a nelegální. Devadesát procent příchozích se podle Interpolu loni odehrálo za pomoci převaděčů nebo organizovaného zločinu. Na druhou stranu kde nejsou legální cesty, nezůstává jiná možnost než využít převaděčů. Takže ono se někdy říká, že převaděčství je špinavý byznys, ale v některých případech zabraňuje lidské životy.

Budeme se muset vážně zamyslet nad tím, jak z nelegálního byznysu udělat legální záležitost, tzn. zorganizovat příchody těch potřebných lidí tak, aby

převaděči ten byznys neměli a překážky nebyly tak vysoké. Domnívám se tedy, že by měl fungovat jednotný systém. Ti lidé odchází ze stejných států, ze stejných příčin, a není vůbec nutné zjišťovat několik let, jestli Syřan nebo Afghánec má nárok na mezinárodní ochranu, když máme tak jednoznačné zprávy ze zemí původu. Může to být velmi rychlá selekce a nabídka té legální cesty může přijít velmi brzy.

Čím blíže se ta selekce provede k zemi původu, tím lépe, ať už je to přesídlení z Turecka nebo Jordánska, nebo relokace z Řecka nebo Itálie. Měli bychom mít tu ambici dostat to znovu pod kontrolu, přitom ale nezapomínat na naše hodnoty, na naše mezinárodní závazky a na normální lidskou slušnost, protože přijímat uprchlíky se podle mezinárodního práva musí. My sami jsme jich vyprodukovali více než dvě stě tisíc, Maďaři ještě více. Všechny ty státy, které se k uprchlíkům a migrantům nyní staví zády, by si měly vzpomenout na svou vlastní minulost.

Kolik máme kapacitu přijmout za rok lidí? Třeba 5 tisíc, 10 tisíc? Zvládl bychom to?

Já si myslím, že pokud se kapacitou nebude myslet vybudování detence s po zuby ozbrojenými policisty někde v lese, která je nákladná, zbytečná a nemá nic společného s integrací, tak pokud bychom zpracovali nabídky od firem, majitelů bytů a dobrovolníků, kteří by byli ochotni pomoci uprchlíkům, byli bychom překvapeni, kolik bychom jich nakonec mohli přijmout. Deset tisíc ročně by nebyl v žádném případě problém.

Ještě mě napadá, že jste nedávno navštívil jeden z hotspotů. Kde to bylo a jak to tam vypadalo?

Já jsem byl v Pozzallu, což je úplně na jihu, na Sicílii. V podstatě mohu potvrdit, že z hotspotu se stává

nikoliv místo řádné registrace a posouzení žádosti, ale de facto detence. Konkrétně v Pozzallo byli pouze nezletilí bez doprovodu. Dospělé se daří umístit dále do jiných táborů, kdežto pro nezletilé na Sicílii nemají žádné speciální zařízení. Takže Pozzallo bylo plné mladých kluků od 15 do 18 let, kteří tam čekali na to, jestli se pro ně najde vhodné ubytovací zařízení. V podstatě šlo o detenci. Přicházeli k nám a na papírku měli napsáno, že jsou zde zavření a že chtějí ven. Když jsem tam byl, řada z nich se poprvé dostala alespoň na vycházku do městečka Pozzallo. Obávám se, že hotspot znamená detence, stoprocentní fungování hotspotu, které Češi stanovují jako podmínku pro to, že konečně začneme někoho přijímat, tedy pravděpodobně znamená stoprocentní detenci a identifikaci těch lidí.

Pokud někdo utíká z války, z konfliktu, stoprocentní identifikace a vlastnictví všech možných dokladů, které české úřady požadují proto, aby k nám vůbec někdo mohl na přesídlení přijít, je nesmysl. Prostě uprchlíci nechodí s vízy a kompletní dokumentací, odchází za dramatických okolností a častokrát bez dokumentů. Takže bohužel ta návštěva Pozzalla mi v tomto přišla smutná a nejsem šťastný z toho, jakým směrem se hotspoty a evropská politika ubírá.

Zprávy z řeckých hotspotů jsou ještě horší. Spí se na zemi, hygienické podmínky jsou katastrofální a jídlo naprosto nevyhovující. Objevil se návrh jednoho z italských ministrů zřídit hotpoty na lodích, aby už tam probíhala identifikace a zadržení lidí. Kupodivu se Evropské komisi ten návrh nezdá špatný a bude s ním dále pracovat. Takže se bojím, že budoucností je detence, detence a detence, ale bez jasného konce, protože do řady těch zemí se není možné vrátet.

Abychom nekončili tak pesimisticky, zajímalo by mě, co se OPU podařilo v poslední době?

My se dlouhodobě soustředíme na naše klíčové aktivity týkající se pomoci uprchlíkům a migrantům přicházejícím do ČR, a s výsledky jsme velmi spokojeni. Daří se nám získávat jak kladná azylová, tak pobytová rozhodnutí, ale také integrovat nezletilé bez doprovodu a cizince na trh práce.

V současné době hledáme intenzivně byty. Jen letos se nám podařilo umístit šest rodin do bytů, což je podle mě velmi dobré. Bohužel za naši ve-

řejnou angažovanost, kdy se na nás obrací novináři a často i politici, platíme tu daň, že nemáme žádnou podporu ze strany Ministerstva vnitra, resp. evropských fondů, které Ministerstvo vnitra spravuje. Domníváme se, že to je cílené, s úmyslem umlčet nás. Ale jinak, co se týká úspěchů v té každodenní práci, tak si vůbec nemůžeme stěžovat.

Fotografie

- [1] Martin Rozumek, autor: Roman Varga.
- [2] Organizace pro pomoc uprchlíkům, autor: Helena Kopecká.
- [3] Fronta syrských uprchlíků překračujících hranice Rakouska a Maďarska na cestě do Německa, autor: Mstyslav Chernov, zdroj: Wiki-media Commons.
- [4] Uprchlíci na Lampeduse, autor: Vito Manzari, zdroj: Wiki-media Commons.
- [5] Martin Rozumek, autor: Helena Kopecká.

Martin Rozumek [5]

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Libye pět let od počátku Arabského jara

Petr Pospíšil

Po svržení dlouholetého režimu autokratického vládcu Muammara Kaddáfího v Libyi nedošlo k západním světem preferované demokratické transformaci a země se proměnila ve válečné kolbiště. V současnosti jsou různé části území státu kontrolovány několika vzájemně soupeřícími strukturami a vidina ustavení všeobecně uznávané centrální moci je zatím v nedohlednu.

V Libyi nyní působí dvě paralelní vlády s ambicí stát se výsostným suverénem: vláda se sídlem v Tobruku ovládající východní část země (především region Kyrenaika) a “vláda národní jednoty” sídlící v Tripolisu a kontrolující severozápadní část území a západní část středomořského pobřeží. Vláda v Tripolisu je na “libyjské šachovnici” nejvíce uznávána jako legitimní mezinárodní představitel země a dostává se jí podpory ze strany OSN a většiny států mezinárodního společenství. Konkurenční vládnoucí struktura v Tobruku odmítá tripoliskou administrativu uznat a jako suveréna ji uznávají např. Egypt či Spojené arabské emiráty.

Kromě těchto hlavních struktur však dílčí části Libye ovládají i další ozbrojené skupiny a milice, z nichž některé představují vážnou hrozbu i pro mezinárodní bezpečnost. Centrální část libyjského středomořského pobřeží (v okolí města Sirta) získala pod svoji moc místní odnož Islámského státu s úmyslem naplnit fundamentalistickou vizi celosvětového chalífátu. Území na jihozápadě země pak ovládá kmen Tuaregů. Mezi všemi aktéry nárokujícími si kontrolu nad libyjským územím panuje ozbrojený konflikt.

OSN se právě z důvodu neustávajících bojů rozhodla na území státu zavést zbrojní embargo, v poslední době toto své dřívější rozhodnutí ovšem revidovala, především z důvodu nebezpečí expanze libyjské větve Islámského státu. V polovině května 2016 Libye formálně požádala OSN, zda by bylo možné z dřívějšího embarga učinit výjimku v té podobě, že by mezinárodní společenství výzbrojí a tréninkem podpořilo ozbrojené síly tripoliské

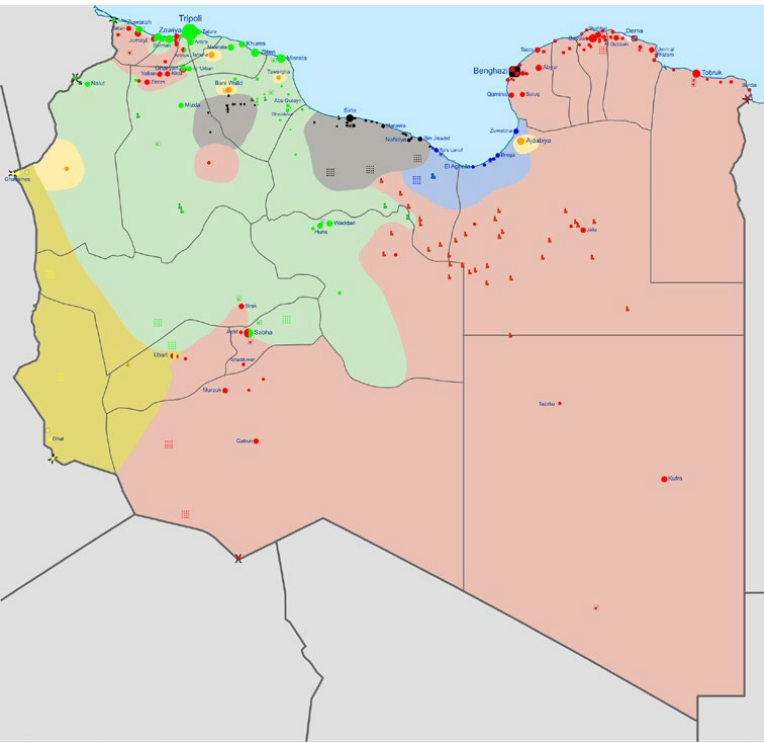
Demonstrace v Libyi během Arabského jara (2011) [1]

vlády, aby jí tím bylo umožněno získat kontrolu nad celým územím státu.

Předseda této vlády Fájiz Sarrádž ubezpečil, že Tripolis mezinárodní společenství žádá “pouze o pomoc při tréninku, výbavě jednotek a výcviku mládeže, nikoli o mezinárodní intervenci”. Zástupci OSN na summitu ve Vídni několik dní poté vyjádřili s libyjskou žádostí souhlas. Kromě toho mezinárodní společenství tripoliským autoritám pomůže s výcvikem prezidentské stráže a s bojem proti ilegálnímu pašování osob přes Středomořskou moře.

Nepokoje, které v Libyi v únoru 2011 vypukly, a jejich potlačení ze strany tehdejších vládních sil, přivedly zemi i do hledáčku mezinárodního společenství pro podezření ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva, konkrétně zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Dne 26. února 2011 byla jednomyslně přijata rezoluce 1970 Rady bezpečnosti OSN, jejímž prostřednictvím byla situace v Libyi postoupena k vyšetřování žalobci Mezinárodního trestního soudu (MTS) na základě čl. 13 (b) Statutu MTS. MTS následně vydal zatykače na někdejšího libyjského vůdce Muammara Kaddáfího, jeho syna Saifa Al-Islama a bývalého vedoucího tajné služby Abdullaha Al-Senussiho.

Vyšetřování Muammara Kaddáfího však bylo zastaveno poté, co byl bývalý libyjský vůdce zabit povstaleckými oddíly v říjnu 2011. Zbylé dva obžalované mezitím libyjské samozvané revoluční

Mapa aktuální kontroly území Libye (k 22. 5. 2016). (Vysvětlivky: Zeleně - pod kontrolou vlády v Tripolisu, červeně - ovládané vládou v Tobruku, černě - území okupované Islámským státem, žlutě - území Tuaregů, modře - ovládáno lokálními milicemi.) [2]

orgány zadržely a vyjádřily zájem podrobit je soudnímu řízení přímo v Libyi, za účelem čehož napadly přípustnost případů před MTS.

Haagský tribunál povolil domácí řízení v případě Senussiho, ohledně Saifa Al-Islama ovšem libyjské nároky zamítl a trval na předání k mezinárodnímu soudu. Tak se ovšem doposud nestalo a tito dva někdejší čelní představitelé Kaddáfího režimu byli v loňském roce odsouzeni libyjským soudem k trestu smrti. Ten však doposud nebyl vykonán a žalobkyně MTS Fatou Bensouda vyjádřila v květnu 2016 mírný optimismus v otázce zlepšení spolupráce mezi mezinárodními a libyjskými justičními orgány. Vzdor tomu však dosavadní vývoj případů Senussi a Al-Islam naplno odhalil úskalí plynoucí z charakteru “komplementární jurisdikce” MTS.

Zdroje

ZAWATI, Hilmi M. *Prosecuting International Core Crimes Under Libya's Transitional Justice: The Case of Saif Al-Islam Gaddafi and Andullah Al-Senussi*. In: DIVER, A., MILLER, J. (eds.) *Justiciability of Human Rights Law in Domestic Jurisdictions*. Cham: Springer International Publishing Switzerland, 2016, p. 217-261.

Why is Libya so lawless?, BBC, 18. dubna 2016 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-24472322>).

Libya: Can unity government restore stability?, BBC, 4. dubna 2016 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-35959847>).

Libya: US backs arming of government for IS fight, BBC, 16. května 2016 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-36300525>).

World powers prepared to arm UN-backed Libyan government, The Guardian, 16. května 2016 (<http://www.theguardian.com/world/2016/may/16/world-powers-prepared-arm-un-backed-libyan-government>).

Gaddafi's son Saif al-Islam sentenced to death by court in Libya, The Guardian, 28. července 2015 (<http://www.theguardian.com/world/2015/jul/28/saif-al-islam-sentenced-death-by-court-in-libya-gaddafi-son>).

Fotografie

- [1] Demonstrace v Libyi během Arabského jara (2011), autor: [حصص يبييل](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Libya_2011_01_22.jpg), commons.wikipedia.org, 22. července 2011, CC0
- [2] Mapa aktuální kontroly území Libye (k 22. 5. 2016). (Vysvětlivky: Zeleně - pod kontrolou vlády v Tripolisu, červeně - ovládané vládou v Tobruku, černě - území okupované Islámským státem, žlutě - území Tuaregů, modře - ovládáno lokálními milicemi.), autor: Ali Zifan, commons.wikipedia.org, 21. února 2016, CC BY-SA 4.0
- [3] Hotel Corinthia v Tripolisu, v lednu 2015 terč útoku libyjské odnože Islámského státu, autor: Abdul-Jawad Elhusuni, commons.wikipedia.org, 18. července 2012, CC BY-SA 3.0

Hotel Corinthia v Tripolisu [3]

Žalobkyně Mezinárodního trestního soudu zahájila předběžné šetření s Burundi

Veronika Bazalová

Již rok se Burundi potýká s nepokoji v souvislosti s prezidentskými volbami v roce 2015. Probíhající násilí dosáhlo takové míry, že se o dění v Burundi začala zajímat žalobkyně Mezinárodního trestního soudu Fatou Bensouda.

V dubnu 2015 burundská vládnoucí politická strana oznámila, že prezident Pierre Nkurunziza bude na svůj úřad kandidovat i potřetí. Ústavnost takového postupu byla potvrzena kontroverzním rozhodnutím burundského Nejvyššího soudu (soudcům bylo údajně vyhrožováno smrtí). V červenci 2015 byl prezident znovuzvolen. To však vyhnalo lidi do ulic. Neutuchající demonstrace, pokusy o převzetí moci a potyčky s policií si již vyžádaly 430 mrtvých, 3400 osob bylo zatčeno a 230 000 lidí muselo opustit své domovy.

Do probíhajících událostí se vložila žalobkyně Mezinárodního trestního soudu (dále jen „soud“ nebo „MTS“). V dubnu 2016 vydala tiskové prohlášení, ve kterém oznamuje předběžné šetření situace v Burundi. Tento africký stát je smluvní stranou Římského statutu od 1. prosince 2004. Od té doby tedy soud může vyšetřovat genocidu, zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny, pokud by byly spáchány na území Burundi, nebo by je spáchali Burundané.

Předběžné šetření se vztahuje právě na události po dubnu 2015. Žalobkyně se zaměřuje na případy usmrcování, věznění, týrání, sexuálního násilí a nedobrovolného mizení osob.

Předběžné šetření slouží k tomu, aby žalobkyně dostatečně zvážila veškeré informace a rozhodla, zda zahájí vyšetřování z vlastní iniciativy (čl. 15 odst. 1 Římského statutu). Aby žalobkyně mohla zahájit vyšetřování, musí zhodnotit tři záležitosti (čl. 53 odst. 1 Římského statutu). Zaprvé musí zvážit, zda existuje dostatečná domněnka, že došlo ke spáchání zločinů spadajících do jurisdikce soudu. Zadruhé, zda je věc přípustná, a za třetí, zda na vyšetřování existuje zájem spravedlnosti vzhledem k závažnosti zločinů a k zájmům obětí.

Mapa Burundi [1]

Žalobkyně v rámci předběžného zkoumání bude muset také uvážit komplementaritu soudu k národním trestním mechanismům. Tento princip zajišťuje přednost stíhání pachatelů nejzávažnějších zločinů národními orgány před stíháním ze strany MTS. Žalobkyně tak v rámci předběžného šetření bude v kontaktu i s burundskými národními orgány. Vzhledem k povaze konfliktu se však dá očekávat, že burundské úřady budou k vyšetřování zločinů přičitatelných podporovatelům znovuzvoleného prezidenta Pierra Nkurunzizy spíše laxní. Žalobkyně pozorně sledovala situaci v Burundi již od samého počátku. V květnu 2015 přirovnala burundské předvolební násilí k podobným událostem v Keni (2007–2008) a v Côte d'Ivoire (2010–2011). Obě situace soud také v současné době vyšetřuje. Zároveň žalobkyně uvedla, že pokud budou splněny podmínky stanovené Římským statutem, nebude váhat a vyšetřování zahájí.

V posledním prohlášení však stojí, že se její tým pečlivě zabývá veškerými podklady a že pro trvání předběžného šetření Římský statut nestanovuje žádné lhůty. Nelze proto odhadnout, jak dlouho

bude žalobkyni trvat, než se rozhodne, zda vyšetřování zahájí či nikoli.

Zdroje

Burundi: Abductions, Killings, Spread Fear, Human Rights Watch, 25. února 2016 (<https://www.hrw.org/news/2016/02/25/burundi-abductions-killings-spread-fear>).

Senior Burundi judge flees rather than approve president's candidacy, The Guardian, 5. května 2015 (<http://www.theguardian.com/world/2015/may/05/senior-burundi-judge-flees-rather-than-approve-presidents-candidacy>).

Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, regarding the recent pre-election violence in Burundi, ICC, 8. května 2015 (<https://www.icc-cpi.int//Pages/item.aspx?name=OTP-STAT-150508>).

Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on opening a Preliminary Examination into the situation in Burundi, ICC, 25. dubna 2016 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=otp-stat-25-04-2016>).

Fotografie

[1] Mapa Burundi, Wikimedia Commons, 23. října 2007, Public Domain

[2] Burundští vojáci – ilustrační snímek, Wikimedia Commons, 28. října 2013, Creative Commons Attribution 2.0 Generic

Burundští vojáci – ilustrační snímek [2]

Prvý prípad ničenia svetového kultúrneho dedičstva pred Medzinárodným trestným súdom

Katarína Hukelová

Vojnové zločiny, genocída a zločiny proti ľudskosti sú často sprevádzané aj ničením kultúrnych, náboženských a historických pamiatok. Medzinárodný trestný súd v marci 2016 po prvýkrát potvrdil obvinenia týkajúce sa práve ničenia objektov patriacich do svetového kultúrneho dedičstva. Obvineným je Ahmad Al Faqi Al Mahdi, bývalý veliteľ militantnej islamistickej skupiny Ansar Eddine s väzbami na Al Kaídu.

Dňa 24 marca 2016 senát pre prípravné konanie Medzinárodného trestného súdu (MTS) vychádzajúc z dôkazov predložených úradom prokurátora MTS a obhajobou, ako aj z výpovedí svedkov, analýz expertov, dokumentov poskytnutých vládou v Mali a UNESCO, rozhodol, že boli MTS predložené dostatočné dôkazy zakladajúce potvrdenie obvinenia voči Ahmadovi Al Faqi Al Mahdimu z ničenia historických a náboženských pamiatok v Timbuktu v Mali podľa článku 25 ods. 3 písm. a) až d) Rímskeho štatútu a postúpil prípad pred súdny senát. Al Mahdi je teda prvým obvineným zo spáchania zločinov ničenia svetového kultúrneho dedičstva, čo sa v zmysle článku 8 ods. 2 Rímskeho štatútu považuje za vojnový zločin.

Keď sa Ahmad al Faqi al Mahdi v januári 2012 ako veliteľ skupiny tuarégskych islamistických militantov Ansar Eddine zmocnil troch provincií na severe Mali, začal tam dôsledne zavádzať šariu a zaviedol tzv. „hisbah“, obdobu mravnostnej polície, na čele ktorej sám stál.

Územie týchto troch provincií, vrátane známeho historického mesta Timbuktu, ktoré bolo vyhlásené za svetové kultúrne dedičstvo UNESCO, je bohaté na množstvo hrobiek, mešít a svätýň. Skupina Ansar Eddine však uctievanie mŕtvych a miest, kde sú pochovaní, považuje za vážne porušenie islamu. Z tohto dôvodu približne od apríla 2012 začali islamistickí rebeli z Ansar Eddine ničiť a búrať náboženské a historické budovy.

Situácia v Mali bola MTS postúpená vládou v Mali

Mali [1]

dňa 13. júla 2012 a po predbežnom preskúmaní situácie, úrad prokurátora MTS dňa 16. januára 2013 začal vyšetrovanie zločinov, ktoré mali byť spáchané na území Mali od januára 2012.

Senát pre prípravné konanie dňa 18. septembra 2015 vydal zatykač na Ahmada Al Faqi Al Mahdiho pre spáchanie vojnových zločinov a to za úmyselné vedené útoky na historické pamiatky a náboženské budovy, vrátane deviatich mauzóleí a mešity Sidi Yahia v Timbuktu. Už 26. septembra 2015 bol vydaný vládou v Nigeri MTS a bol prevezený do detenčného zariadenia MTS v Holandsku.

Ešte koncom septembra predstúpil Al Mahdi pred samosudcu MTS Cuna Tarfussera, kde bola potvrdená jeho identita a Al Mahdi uviedol, že je mu známe, čo sa mu kladie za vinu, bol poučený o svojich právach vyplývajúcich mu z Rímskeho štatútu a za jazyk, do ktorého mu bude tlmočené celé konanie pred MTS určil arabčinu.

V marci 2016 teda prišlo k potvrdeniu obvinenia Ahmada Al Faqi Al Mahdiho z vojnových zločinov a jeho prípad bol predsedníctvom MTS pridelený Súdnemu senátu VIII a následne má byť vytýčené prvé pojednávanie.

K ničeniu náboženských, historických a kultúrnych pamiatok neprišlo len v Mali, ale bolo príznačné aj pre vojnu v bývalej Juhoslávii, alebo pre

talibanský režim v Afganistane, a najnovšie je ničenie a plienenie svetového kultúrneho dedičstva spojené s Palmýrou v Sýrii.

Nepochybne je dobrým krokom úradu prokurátora MTS, keď sa zamerá aj na stíhanie tohto druhu vojnového zločinu a zostáva veriť, že aj ďalšie osoby zúčastnené na ničení a plienení historických, náboženských a kultúrnych objektov budú postavené pred súd vo svojom štáte alebo pred MTS.

Zdroje

ICC: Al Mahdi Case: the Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi, International Criminal Court,

ICC-01/12-01/15 (<https://www.icc-cpi.int/mali/al-mahdi>).

ICC: Situation in the Republic of Mali, International Criminal Court, ICC-01/12-01/15, 4. máj 2016 (<https://www.icc-cpi.int/mali/al-mahdi/Documents/AlMahdiEng.pdf>).

Fotografie

- [1] Mali, autor: Fizzri, 17 October 2008, www.flickr.com, Creative Commons Licence (CC BY-NC 2.0)
- [2] Palmyra, autor: Alper Cugun, 24 August 2007, www.flickr.com, Creative Commons Licence (CC BY 2.0)

Palmyra [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Přehled aktuální judikatury ze Štrasburku

Lenka Vavrušová

Uplynulý měsíc byl na půdě Evropského soudu pro lidská práva ve znamení hned několika významných rozhodnutí, a to v popředí se dvěma rozsudky Velkého senátu, v nichž se zabýval diskriminací na základě vyznání a uložením nelidského trestu.

Diskriminace na základě víry

Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP) *İzzettin Doğan a další proti Turecku*,^[1] se týkal 203 stěžovatelů, stoupenců víry Alevi žijících v Turecku. Tito v roce 2005 předložili premiérovi stížnost, v níž tvrdili, že stát upřednostňuje aktivity jedné školy islámského myšlení a zároveň omezuje všechny ostatní víry, včetně Alevi.

Stěžovatelé zejména požadovali, aby stejně jako v případech sunnitů byly služby spojené s praxí alevitské víry uznány za náboženskou službu, například v podobě uznání náboženských vůdců Alevi a jejich přijímáním do služebního poměru, nebo aby jejich svatostánkům (cemevis) byl udělen status bohoslužebných míst, na jejichž provoz by bylo přispíváno opatřením rozpočtu.

Premiér žádost stěžovatelů odmítl s tím, že veškeré služby jsou poskytovány všem za stejných podmínek, že však cemevis nebylo možné udělit status bohoslužebných míst, ani zajistit jejich finanční podporu, pokud nejsou uvedeny v ústavě nebo zákoně, a že úředníci byli přijímáni na základě státní příslušnosti, nikoli na základě příslušnosti k určité náboženské skupině.

V návaznosti na tuto odpověď byla téměř dvěma tisíci stoupenci alevitské víry, včetně stěžovatelů, podána žádost o soudní přezkum u správního soudu v Ankaře. Správní soud žalobu zamítl a uvedl, že odmítnutí ze strany správních orgánů bylo v souladu s platnými právními předpisy. Stěžovatelé se odvolali k Nejvyššímu správnímu soudu, který jejich žádost taktéž zamítl.

Interiér cemevi v Istanbulu [1]

S odvoláním na právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání dle čl. 9 Úmluvy, se stěžovatelé snažili u ESLP získat pro stoupence alevitské víry stejné výsady, které byly doposud nabízeny výhradně příslušníkům sunnitské větve islámu. Tvrdili, že uvedené odmítnutí znamená posouzení jejich víry ze strany úřadů v rozporu s ideologickou neutralitou státu a nestranností vůči náboženskému přesvědčení. S odvoláním na zákaz diskriminace dle čl. 14 ve spojení s článkem 9 Úmluvy stěžovatelé tvrdili, že jsou obětmi diskriminace na základě jejich náboženství.

ESLP posuzoval, zda odmítnutí žádosti bylo přiměřené sledovaným zákonným cílům. Shledal, že

Protesty na podporu sekularismu a demokracie v Turecku v roce 2007 [2]

v případě, kdy turecká ústava zaručuje princip sekularismu, který zakazuje, aby stát protežoval určité náboženské vyznání nebo přesvědčení, pak postoj tureckého státu vůči alevitské víře porušuje právo alevitského společenství na autonomní existenci.

Kromě odmítnutí uznání cemevis za bohoslužebná místa existuje řada dalších problémů, které ovlivňují nejen organizaci náboženského života této komunity – jde například o povinnost náboženského vzdělávání ve školách, které se neshoduje s vyznáním alevitů a zejména o nepřiznání právní subjektivity, která alevitům znemožňuje hájit se před soudem nebo dosáhnout na dotace od státu. Povinnost neutrality a nestrannosti státu však vylučuje jakýkoli prostor pro uvážení z jeho strany o oprávněnosti náboženské víry nebo výrazových prostředků z nich.

Lze shrnout, že při neexistenci relevantních a dostatečných důvodů pro odmítnutí žádosti o umožnění členům alevitského společenství účinně využívat své právo na svobodu vyznání, žalovaný stát překročil své pravomoci a popsany zásah tedy nemůže být považován za nezbytný v demokratické společnosti. Na základě uvedeného proto ESLP shledal porušení čl. 9 Úmluvy.

Stejně tak ESLP shledal porušení čl. 14 Úmluvy, neboť uvedené zacházení z titulu náboženského přesvědčení je zakázaným diskriminačním důvodem. Turecká vláda udělovala privilegia pouze následovníkům většinové víry – sunnitům. Není však pochyb o tom, že náboženská víra Alevi je hluboce zakořeněna v turecké společnosti a historii. Je to náboženská komunita, která má charakteristické rysy v mnoha oblastech, včetně teologické nauky,

hlavních náboženských praktik, bohoslužebných míst a vzdělávání.

Právo na svobodu vyznání, chráněné čl. 9 Úmluvy, zahrnuje svobodu projevovat své náboženské vyznání kolektivně, veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním úkonů a zachováváním obřadů. Z tohoto důvodu bylo se stěžovateli zacházeno hůře než s příjemci veřejné bohoslužby, neboť nemohli účinně využívat své právo na svobodu vyznání, ačkoli se nacházeli ve srovnatelné situaci. V demokratické společnosti založené na zásadách pluralismu a respektování kulturní rozmanitosti však musí být rozdíly založené na náboženském vyznání nebo víře odůvodněny závažnými důvody, které turecká vláda nebyla schopna doložit.

Druhý rozsudek Velkého senátu *Murray proti Nizozemí*, [2] se týkal porušení článku čl. 3 Úmluvy pro uložení doživotního trestu vězni trpícímu duševní chorobou. Tímto rozhodnutím se však bude podrobně zabývat Erik Kotlárík v následujícím článku.

Nedostatečné vyšetření rasistického vyhrožování

Ve věci *R. B. proti Maďarsku* [3] se ESLP potýkal s otázkou nedostatečného prošetření rasisticky motivovaného útoku. V roce 2011 několik praviceových skupin uspořádalo protiromské shromáždění ve vesnici Gyöngyöspata, kde stěžovatelka romského původu žila. Když se stěžovatelka v průběhu shromáždění právě nacházela ve své zahradě společně se svou dcerou a několika známými, čtyři muži procházející kolem jejího domu křičeli rasistické urážky a hrozili jí sekerou. Stěžovatelka podala trestní oznámení o incidentu, nicméně následné vyšetřování bylo nakonec přerušeno.

ESLP sice odmítl jako zjevně neopodstatněnou námitku stěžovatelky o selhání úřadů plnit své pozitivní povinnosti podle čl. 3 ve spojení s čl. 14 Úmluvy, neboť rasisticky motivované výhrůžky v tomto případě nedosáhly minimální úrovně závažnosti, která je nutná pro porušení zákazu nelidského a ponižujícího zacházení. Soud však shledal, že vyhrožování směřující proti stěžovatelce z důvodu její příslušnosti k etnické menšině, ke kterému došlo během shromáždění, nutně ovlivnilo její soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Při vyšetřování násilných incidentů mají totiž státní orgány povinnost podle článku 3 Úmluvy

přijmout veškerá přiměřená opatření, aby odhalily jakýkoli rasistický motiv, a stanovit, zda etnická nenávisť či předsudky mohou hrát roli v proběhnutých událostech. V případě méně závažných násilných aktů nebo verbálních výhrůžek pak může být vyžadováno, aby státy v souladu s čl. 8 Úmluvy přijaly odpovídající pozitivní opatření v oblasti trestněprávní ochrany. Obdobná povinnost by proto mohla nastat i v případě, kdy údajně nenávisťně motivované jednání nedosáhlo závažnosti spadající pod čl. 3 Úmluvy, ale představovalo zásah do práva stěžovatele na soukromý život podle čl. 8 Úmluvy, jako je tomu v projednávaném případě.

K posuzovanému jednání došlo v průběhu protiromského shromáždění a vzešlo od člena otevřeně pravicové polovojenské skupiny. Bylo proto namístě domnívat se, že urážky a výhrůžky byly vůči stěžovateli namířeny kvůli jejímu romskému původu, pročež bylo nezbytné, aby vnitrostátní orgány provedly vyšetřování v tomto specifickém kontextu a použily veškerých přiměřených opatření s cílem odhalit roli rasistických motivů v incidentu. Nejednalo se přitom o ojedinělý případ, ale tento tvořil součást obecného nepřátelského postoje vůči romské komunitě v místě bydliště stěžovatelky. Navzdory tomu, vnitrostátní orgány nevzaly vůbec v úvahu rasistické motivy útoku. Ani právní předpisy platné v době incidentu neposkytly stěžovateli žádný vhodný právní prostředek k požadování nápravy pro údajně rasově motivované urážky.

Z důvodu, že trestněprávní mechanismy státu v daném případě selhaly, došlo k porušení pozitivní povinnosti státu vyplývající z čl. 8 Úmluvy a práva stěžovatelky, za což jí ESLP přiznal 4.000 EUR jako odškodnění za morální újmu.

Porušení svobody sdružování konfiskací majetku politické strany

Stěžovatelkou ve věci *Cumhuriyet Halk Partisi proti Turecku* [4] byla hlavní opoziční strana na turecké scéně Cumhuriyet Halk partisi (lidově republikánská strana). Při kontrole jejich účetních závěrek za léta 2007, 2008 a 2009 Ústavní soud konstatoval, že některé z kontrolovaných výdajů byly podle zákona o politických stranách nezákonné a v jejich rozsahu, který přesáhl 1 milion EUR, proto nařídil konfiskaci majetku stěžovatelky. Ve své stížnosti k Evropskému soudu stěžovatelka

mimo jiné namítala, že rozhodnutím Ústavního soudu bylo porušeno její právo na sdružování v souladu s čl. 11 Úmluvy.

Dohled nad hospodařením politických stran je nutným prostředkem směřujícím k odpovědnosti a transparentnosti činnosti politických stran, který slouží k zajištění důvěry veřejnosti v politický proces. Kontrola financí politických stran proto sama o sobě nemůže vést k porušení čl. 11 Úmluvy. V rámci Rady Evropy přitom neexistuje žádný jednotný postup při finanční kontrole politických stran, nicméně prostor pro uvážení jednotlivých států není neomezený. V případě, že by kontrola financí politické strany měla za následek inhibici aktivit politické strany, bylo by to možné považovat za zásah do práva na svobodu sdružování.

Protiprávnost výdajů stěžovatelky údajně vyplývala ze skutečnosti, že nebyly uskutečněny v návaznosti na „cíle politické strany“ a „ve jménu právní subjektivity strany“, jak bylo stanoveno ve vnitrostátním právu. K výkladu daných výrazů však právní předpisy neposkytovaly žádná výkladová vodítka, ani upřesnění povahy a rozsahu kontroly, což mohlo vést ke snadnému zneužití mechanismu finanční kontroly pro politické účely.

Právní nejistota byla dále umocněna absencí lhůt k provedení kontroly a nepředvídatelností ukládaných sankcí. Uloženou sankci přitom nebylo možné považovat za zanedbatelnou, protože v jejím důsledku musela stěžovatelka omezit značný počet svých politických aktivit. Konfiskace majetku tudíž znamenala zásah do politických aktivit stěžovatelky a tím i do její svobody sdružování dle čl. 11 Úmluvy.

Politické strany v moderních společnostech se zabývají širokým spektrem aktivit. ESLP připustil, že by bylo obtížné stanovit komplexní kritéria pro určení, které činnosti by mohly být považovány za souladné s cíli politické strany a které se skutečně týkají záležitostí strany. Zdůraznil však, že s ohledem na významnou roli, kterou hrají politické strany v demokratických společnostech, musí být jakékoliv právní předpisy, které mohou mít za následek zasahování do jejich svobody sdružování – jako je například kontrola výdajů, formulovány v termínech, které poskytují rozumnou představu o tom, jakým způsobem budou tyto předpisy vykládány a uplatňovány.

Na základě uvedených úvah dospěl ESLP k závěru, že došlo k porušení práva stěžovatelky svobodně se sdružovat podle čl. 11 Úmluvy, neboť nebyla naplněna podmínka předvídatelnosti a zásah při pochybnostech nebyl umožněn zákonem, načež ESLP stěžovatelce přiznal náhradu škody ve výši 1.085.800 EUR.

Selhání při vyšetřování zabití příbuzných bezpečnostními složkami státu

Okolnosti případu *Cangöz a další proti Turecku*, [5] který se v roce 2005 odehrál v jihovýchodním Turecku, se týkaly zabití sedmnácti příbuzných stěžovatelů členy bezpečnostních služeb. Národní vyšetřovací orgány dospěly k závěru, že zemřelí byli členové zakázané organizace, kteří byli zabití při odvracení jejich útoku na bezpečnostní složky. Nebylo tudíž zahájeno žádné stíhání v souvislosti s jejich úmrtím.

Bylo však nesporné, že příbuzní stěžovatelů byli zabití příslušníky ozbrojených sil žalovaného státu. Před incidentem byly bezpečnostní složky obeznámeny s důvodem jejich přítomnosti v oblasti, kterým nebylo vyvíjet násilnou činnost. Nicméně ve spisu nebyly uvedeny žádné informace, z jakého důvodu byly bezpečnostní složky nuceny sáhnout k tak krajnímu prostředku. ESLP tedy měl silné pochybnosti o tom, zda bylo nutné, aby příbuzní stěžovatelů byli usmrceni. Navíc od počátku byl vyšetřovací spis veden jako „důvěrný“, čímž bylo stěžovatelům znemožněno do něj nahlížet a účinně participovat na šetření. Dále se také státní zástupce neujal množství podnětů k vyšetřování předložených stěžovateli.

Z toho vyplývá, že vnitrostátní orgány neprovedly účinné vyšetření úmrtí příbuzných stěžovatelů. Vládě se tak nepodařilo unést své důkazní břemeno, že ke smrti příbuzných žalobců došlo při použití síly, která byla v dané situaci naprosto nezbytná nebo přiměřená, a proto ESLP shledal porušení práva na život dle čl. 2 Úmluvy a každému ze stěžovatelů přiznal 65.000 EUR na odškodnění nemajetkové újmy.

Stěžovatelé nadto namítali, že museli snášet psychické utrpení při vědomí, že po skončení operace byla těla příbuzných stěžovatelů přinesena k vojenské základně, kde byla venku svlečena a ohledávána lékaři a státním zástupcem, čemuž přihlížel

velký počet přítomných vojáků. Byli přesvědčeni, že úřady měly zemřelým zajistit ochranu jejich důstojnosti a neprohlubovat bolest stěžovatelů prováděním těchto nezbytných úkonů vhodnějším způsobem mimo zraky nezúčastněných osob.

Nicméně okolnosti projednávané věci je třeba odlišit od případů zohavení těl, vypalování domů nebo bombardování civilistů, ve kterých ESLP dříve shledal porušení čl. 3 Úmluvy, kdy tyto akty byly prováděny úmyslně a bez zákonné omluvy. V aktuálně rozhodovaném případě však utrpení stěžovatelů vycházelo ze zákonného jednání státního zástupce, který konal své povinnosti, ale neuvědomoval si možné negativní důsledky svého jednání, a proto ESLP k namítanému porušení nespěl.

Zdroje

- [1] *İzzettin Doğan and další proti Turecku*, rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 26. 4. 2016, stížnost č. 62649/10.
- [2] *Murray proti Nizozemí*, rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 26. 4. 2016, stížnost č. 10511/10.
- [3] *R. B. proti Maďarsku*, rozsudek ESLP ze dne 12. 4. 2016, stížnost č. 64602/12.
- [4] *Cumhuriyet Halk Partisi proti Turecku*, rozsudek ESLP ze dne 26. 4. 2016, stížnost č. 19920/13.
- [5] *Cangöz a další v Turecku*, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 26. 4. 2016, stížnost č. 7469/06.

Fotografie

- [1] *Interiér cemevi v Instambulu*, foto: Erzincanlı-Genc24, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [2] *Protesty na podporu sekularismu a demokracie v Turecku v roce 2007*, foto: Selahattin Sönmez, Wikipedia.org, CC BY-SA 2.5
- [3] *Palác lidských práv ve Štrasburku*, foto: Davide Restivo, Flickr.com, CC BY-SA 2.0.

Palác lidských práv ve Štrasburku [3]

Výzva napříč Evropou: pašeráctví

Helena Kopecká

Od roku 2015 roste počet uprchlíků a migrantů snažících se překročit hranice Evropy a současně vzrůstá číslo úmrtnosti a zvýšeného nebezpečí pro tyto osoby. Tyto události byly katalyzátorem pro jednání EU, která začala přijímat příslušná opatření. Nezapomíná se však na ochranu těch, jež jsou pašováni?

Právní úprava

EU již v minulosti přijala opatření k boji proti napomáhání k nepovolenému přistěhovalectví v souvislosti s nepovoleným překračováním hranic. Ze dne 28. listopadu 2002 pochází **Směrnice Rady 2002/90/ES**, která definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu. Účelem této směrnice bylo stanovit definici napomáhání k nepovolenému přistěhovalectví, a tím zajistit účinnější provádění **Rámcového rozhodnutí 2002/946/SVV**.

Každý členský stát má dle této směrnice přijmout vhodné sankce proti každému, kdo úmyslně napomůže osobě, která není státním příslušníkem členského státu, vstoupit nebo přejít přes jeho území v rozporu s právními předpisy dotyčného státu, či za úplaty úmyslně napomůže osobě, která není státním příslušníkem členského státu, k pobytu na území členského státu v rozporu s právními předpisy.

Směrnice zároveň dává nezávaznou možnost členským státům EU, aby aplikovaly výjimku kriminalizace těch, kteří jednali v humanitárním kontextu. Konkrétně stanoví, že každý členský stát může rozhodnout o tom, že neuloží sankce, pokud jde o výše popsané jednání v rozporu s právními předpisy, jestliže cílem daného jednání bylo poskytnout dotčené osobě humanitární pomoc. Nicméně implementace „výjimky humanitární pomoci“ je na uvážení příslušných úřadů členských států EU.

Co se rozumí touto humanitární pomocí není však směrnicí definováno. Stíhání by tak mohli být například pronajímatelé či jiní občané, kteří poskytli služby migrantům a uprchlíkům bez příslušných povolení k pobytu. Ochrana umožňující státům neuložit sankce tam, kde neregulární vstup a tranzit byly podpořeny z humanitárních důvodů, byla

Syrští a iráčtí uprchlíci připlouvající z Turecka na Lesbos [1]

přítom implementována pouhou hrstkou členských států.

Vzhledem ke skutečnosti, že členským státům byla ponechána míra uvážení, jsou celkově mezi implementovanou právní úpravou členských států EU značné rozdíly. Například Francie, Německo, Itálie, Holandsko, Španělsko a Velká Británie trestají podporu neregulárního vstupu do země, z těchto zemí však pouze legislativa Německa vyžaduje, aby k trestnosti činu byl motivem finanční zisk. Přitom narozdíl od výše uvedené směrnice, **Protokol OSN proti pašování přistěhovalců** uvádí, že mají být potrestány pouze ty trestné činy spáchané úmyslně kvůli finančnímu nebo materiálnímu zisku.

Rok 2015

Vzrůstající počet uprchlíků a migrantů snažících se překročit hranice Evropy v roce 2015 a vzrůstající číslo úmrtnosti a zvýšeného nebezpečí pro tyto osoby přiměl EU k dalším krokům. Má se za to, že jen během prvních čtyř měsíců roku 2015 se utopilo přibližně 1700 osob. Stávající právní úprava a opatření se ukázaly jako nedostatečné.

Evropská komise vydala proto dne 4. března 2015 program nazývaný „New Comprehensive European Agenda on Migration.“ Komise vyjádřila přání zvýšit množství akcí v boji proti pašeráctví. Již 18. května 2015 Rada schválila vojenskou operaci v jižním Středomoří (operace Sophia), aby udeřila proti pašerákům. Cílem bylo podpořit

odhalování a monitorování migračních sítí skrze shromažďování informací a hlídkování na otevřených mořích, zadržet plavidla podezřelá z užití k pašování a učinit všechna nezbytná opatření k jejich zadržení.

Následně byl výše uvedený program dne 27. května 2015 doplněn **Akčním plánem proti pašování migrantů (2015-2020)** obsahující konkrétní akce k zabránění pašování. Tento akční plán přichází se specifickými opatřeními pro prevenci a boj proti pašování, nicméně poukazuje také na nutnost ochrany lidských práv. Opatření se konkrétně týkají revize právních předpisů EU v oblasti pašování migrantů v roce 2016, vytvoření seznamu podezřelých plavidel a jejich sledování, podpory členskými státy při jejich odtahování, zahájení spolupráce s finančními institucemi s cílem posílit vyšetřování a řada dalších.

Důležité je, že akční plán obsahuje také část ohledně pomoci zranitelným migrantům, EU by měla zesílit snahy o poskytování pomoci a ochrany pašovaným osobám obecně, zejména pak se zřetelem na děti a ženy. Komise v roce 2016 zahájí konzultace a posouzení dopadů v souvislosti s revizí Směrnice 2004/81/ES o povolení k pobytu vydávaných obětem obchodování s lidmi a pašovaným osobám, které spolupracují s příslušnými orgány. Komise uvádí, že bude usilovat o to, aby byly zavedeny přiměřené trestní sankce a zároveň se zabránilo riziku kriminalizace osob, které poskytují humanitární pomoc pašovaným osobám v tísni.

Byť je pozitivní, že plán uznává potřebu vyhnout se kriminalizaci těch, kteří poskytují humanitární asistenci pašovaným osobám, pravdou je, že během pozimu 2015, kdy podstatně vysoký počet migrantů a uprchlíků v zoufalých situacích opustil Turecko a cestoval skrze členské státy EU, někteří političtí představitelé členských států varovali své občany před asistováním uprchlíkům a migrantům. Otevřenou otázkou tedy zůstává, jak tento přístup proměnit v efektivní změnu, a nikoliv změnu pouze prohlášenou.

Nový rok, nová dohoda

Rok 2016 přinesl novou dohodu, která má zamezit pašování osob přes Egejské moře a výrazně snížit počty osob migrujících přes Balkán. Dne 18. března 2016 byla uzavřena dohoda mezi EU

a Tureckem, dle které platí, že každá osoba bez příslušných dokumentů a víz přicházející na řecké ostrovy bude vrácena do Turecka. Dohoda začala platit ihned od 20. března.

Podle této dohody však má být umožněno každému z přicházejících žádat o mezinárodní ochranu. Dále platí, že země EU přijmou z Turecka jednoho syrského uprchlíka do Evropy legální cestou za každého jednoho Syřana vráceného z řeckých ostrovů – ovšem pouze syrského státního příslušníka. Turecku byl na oplátku slíben například bezvízový styk, peněžní pomoc na pro-uprchlické projekty či pokračování rozhovorů o budoucím členství v EU.

Cílem dohody bylo mimo jiné poškodit pašerácké sítě. Odborníky je však tato dohoda vnímána pouze jako dílčí, nikoliv komplexní řešení. Jedna z kritik uvádí, že pašerácké sítě budou přesunuty do Středozemního moře. Další kritika poukazuje na skutečnost, že dohoda upřednostňuje syrské uprchlíky nad jiné státní příslušníky. Je potřeba si uvědomit, že pronásledovaný Afričan by mohl být ve stejné velké nebezpečí vážné újmy jako Syřan pocházející ze země zmítané ozbrojeným konfliktem.

Otázkou zůstává také ochrana lidských práv a azylový systém v Turecku. K této otázce se vyjádřil i JUDr. Martin Rozumek, ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům: „*Především vytváříme nepravdivou právní fikci o bezpečnosti Turecka pro uprchlíky. EU a OSN se snaží celá desetiletí o vytvoření funkčního azylového systému v Turecku. Marně. Azylové řízení tam suploval Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR). A nyní, mávnutím kouzelného proutku, Turecko funkční azylový systém má. Co na tom, že v době jen velmi nedávno zavírali Turci syrské uprchlíky do detencí, protiprávně je vraceli přes hranice do Sýrie, několik jich před pár týdny zastřelili na hranicích se Sýrií, téměř uzavřeli hranice pro Syřany.*“ Tato situace se samozřejmě netýká jen syrských státních příslušníků. S žádným jiným alternativním řešením, které by bylo vhodnější, však prozatím žádný stát EU nepřišel.

Cesta k lepšímu či nikoliv?

Akční plán Evropské komise z roku 2015 uvádí, že je třeba zabránit riziku kriminalizace osob, které poskytují humanitární pomoc pašovaným, a hovoří zároveň o dalších opatřeních. Otázkou zůstává, jak se plán podaří v praxi realizovat. Do budoucna bude pravděpodobně zapotřebí také nová úprava

práva EU, v evropské směrnici by mělo být jasněji specifikováno, že nezisková, humanitární podpora vstupu, tranzitu a pobytu pašovaných by neměla být penalizována. Na druhou stranu by zde měla být i jasněji definována konkrétní opatření proti pašerákům.

Byť je důležité potlačit pašeráctví jako takové, je třeba mít na paměti i zranitelnost těch, kteří jsou pašováni. Již během své cesty jsou vystaveni porušování základních lidských práv, zneužívání, vykořisťování i životu ohrožujícím podmínkám. Stejně tak by postihům neměli být vystaveni ti, kteří jim poskytli neziskovou humanitární pomoc.

Zdroje

EU-Turkey deal to return refugees from Greece comes into force, ze dne 20. března 2016 (<http://www.theguardian.com/world/2016/mar/18/refugees-will-be-sent-back-across-aegean-in-eu-turkey-deal>).

Dohoda s Tureckem o uprchlících je i naší státní prohou, ze dne 21. 03. 2016 (<http://denikreferendum.cz/clanek/22581-dohoda-s-tureckem-o-uprchlicich-je-i-nasi-statni-prohou>).

Akční plán EU proti pašování migrantů (2015 - 2020), ze dne 27. května 2015 (http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e_library/documents/policies/asylum/general/docs/eu_action_plan_against_migrant_smuggling_cs.pdf)

Irregular Migration, Trafficking and Smuggling of Human Beings: Policy Dilemmas in the EU, 2016 (<https://www.ceps.eu/system/files/Irregular%20Migration,%20Trafficking%20and%20SmugglingwithCovers.pdf>).

Směrnice Rady 2002/90/ES, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu, ze dne 28. listopadu 2002 (<http://www.eurlex.cz/dokument.aspx?celex=32002L0090>).

Fotografie

- [1] Syrští a iráčtí uprchlíci připlouvající z Turecka na Lesbos, autor: Ggia, zdroj: Wiki-media Commons.
- [2] Člun s uprchlíky na Sicílii, autor: Vito Manzari, zdroj: Wiki-media Commons.

Člun s uprchlíky na Sicílii [2]

Stereotypy a spravodlivosť

Erik Kotlárík

Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu sa vo svojich nedávnych rozhodnutiach priamo alebo nepriamo zaoberal tým, ako stereotypy vytvárané spoločnosťou negatívne zasahujú do práv a slobôd jednotlivca. Obzvlášť závažné dôsledky má táto kategorizácia v prípade zraniteľných skupín, akými sú napríklad deti a osoby trpiace duševnou poruchou.

Kocherov a Sergejeva proti Rusku - fakty

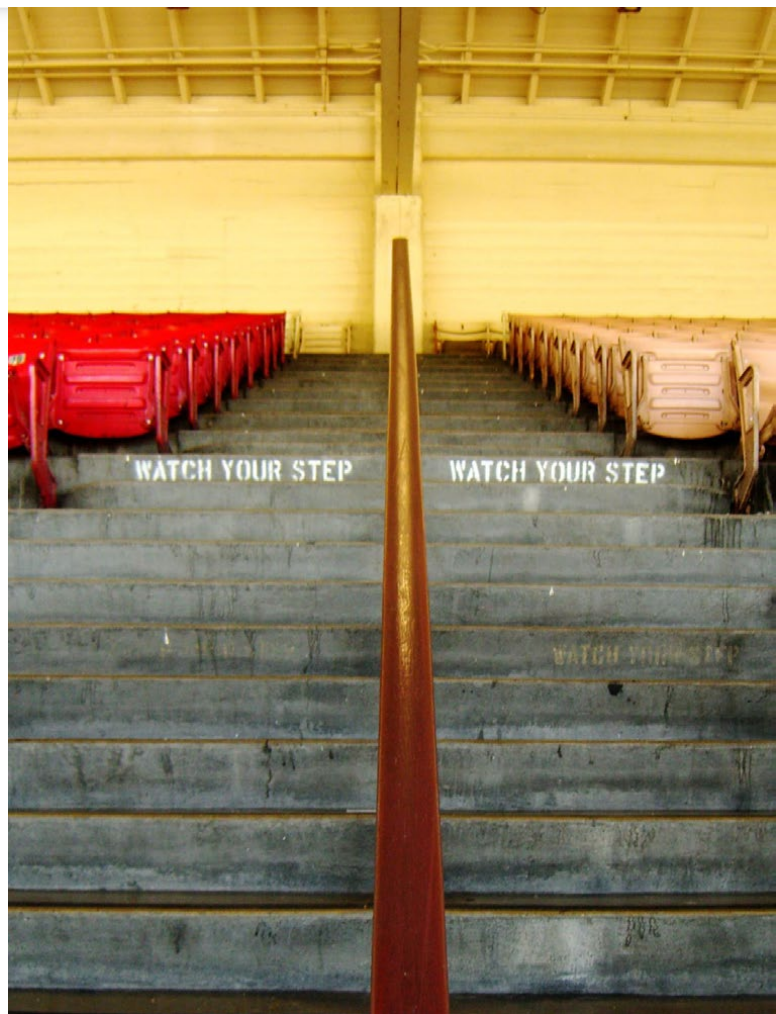
Navrhovateľ č. 1 trpí mentálnym postihnutím a strávil veľkú časť svojho života v opatrovateľskom ústave. V tejto inštitúcii sa oženil s pacientkou, s ktorou mal dieťa vystupujúce v procese ako navrhovateľ č. 2. To bolo od narodenia zverené do opatery detskému domovu, nakoľko oboja jeho rodičia trpeli duševnou chorobou. Napriek tomu navrhovateľ č. 1 pravidelne navštevoval svoju dcéru, trávil s ňou čas a kupoval jej darčeky.

Neskôr bol navrhovateľ č. 1 z ústavnej liečby na základe posudku prepustený. Následne získal byt, pričom plánoval vziať dcéru z detského domova a vychovávať ju samostatne. Ruské súdy však dostatočne neprihliadli na konkrétne okolnosti prípadu a rozhodli, že navrhovateľ vzhľadom na svoje duševné postihnutie nie je schopný sa o svoje dieťa náležite postarať.

Osoby s mentálnym postihnutím podľa ESPL

Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) rozhodol, že došlo k zásahu do práva na ochranu rodinného života. To, že osoba je mentálne postihnutá, nemôže bez ďalšieho skúmania vyústiť k obmedzeniu jej práv. Podľa judikatúry ESLP tvoria osoby s duševným postihnutím zraniteľnú skupinu, ktorej je potrebné venovať zvýšenú pozornosť. Preto je obmedzenie ich slobôd viazané na splnenie prísnych podmienok.

V prípade osôb s mentálnym postihnutím je dôležité postupovať prípad od prípadu a zisťovať, či dané postihnutie môže byť dôvodom k obmedzeniu základných práv a slobôd. Už v prípade *Kiss proti Maďarsku* [1] bolo ESLP zdôraznené, že plošný zákaz volebného práva pre osoby s duševným

Divided [1]

postihnutím nie je akceptovateľným riešením. Je potrebný individuálny prístup umožňujúci zohľadniť skutočnosť, že ľudia trpiaci duševnou chorobou netvorí homogénnu skupinu.

ESLP uviedol, že obmedzenie rodičovských práv je legitímnym cieľom, ak je výsledkom ochrana dieťaťa. Zároveň ESLP dospel k záveru, že v tomto prípade nebolo obmedzenie rodičovských práv navrhovateľa v záujme dieťaťa. Z uvedeného dôkazového materiálu totiž vyplýva, že duševné postihnutie navrhovateľa č. 1 nie je takého rozsahu, aby mu znemožňovalo riadne si plniť rodičovské povinnosti.

Prečo boli v tomto prípade rodičovské práva porušené?

Existujú tri hlavné dôvody, prečo boli porušené práva navrhovateľa č. 1. Po prvé, napriek tomu, že navrhovateľ č. 1 prežil viac ako dvadsať rokov v ústavnej starostlivosti, je schopný sa podľa dôkazov postarať nielen sám o seba, ale aj o dcéru.

Po druhej, aj keď dcéra navrhovateľa vyrastala v detskom domove, mala pravidelný kontakt so svojím otcom (t.j. Navrhovateľom č. 1), a teda existuje medzi nimi vzájomné puto. Po tretie, fakt, že osoba nemá skúsenosť s výchovou dieťaťa nemôže byť dôvodom na odobratie rodičovských práv.

Napriek rozsudku v prospech navrhovateľov treba dať za pravdu nesúhlasnému stanovisku. V ňom bolo správne poznamenané, že stereotypizácia osôb vyúsťuje do diskriminačného konania. Podľa dissentu sa mal ESLP zaoberať navrhovateľovým tvrdením, že ruské orgány konali diskriminačne. Prekvapivo sa však ESLP uspokojil so zistením, že došlo k porušeniu článku 8, a teda nie je potrebné skúmať aj porušenie ďalších článkov dohovoru.

Ruský súd tvrdil, že navrhovateľ nemá s výchovou dieťaťa skúsenosti. Takúto skúsenosť však nemá žiadny prvoroďič a nikto im preto ich práva neobmedzuje. Navyše ESLP celkom vynechal analýzu tejto časti sťažnosti, napriek tomu, že článok 14 je možné uplatniť výlučne v spojitosti s iným článkom. Teda aby bolo možné konštatovať diskrimináciu v zmysle článku 14, je potrebné zároveň dokázať, že došlo k porušeniu iného článku.

M.G.C. proti Rumunsku - fakty

Maloleté dievča, ktoré bolo pohlavne zneužívané resp. znásilnené si o to podľa záveru rumunského súdu vlastne "koledovalo" tým, že chodilo údajne sporo odeté. Dieťa sa často hrávalo s chlapcami zo susedstva. Keď jej mama zistila, že dcéra nemala menštruáciu, priznalo sa jej dieťa k pohlavnému styku so susedmi. Tí čin nepopreli. Jedným z páchatelov bol 52-ročný muž, ktorého však neodsúdili za znásilnenie, ale za pohlavné zneužívanie maloletej, pretože k takémuto konaniu vraj dala dôvod svojim oblečením a konaním.

Stanovisko ESLP

ESLP uviedol, že došlo k porušeniu článkov 3 a 8, nakoľko páchatelia neboli potrestaní za znásilnenie. Výška udelených trestov bola teda neprípustne nízka. 52-ročný muž bol síce odsúdený na trest odňatia slobody, ale iba na 3 roky. Ostatní páchatelia vyviazli iba so správnymi pokutami. ESLP nakoniec rozhodol, že rumunské súdy nebrali pri stanovovaní výšky trestu do úvahy všetky okolnosti prípadu.

Ďalej bolo konštatované, že vzhľad obete nemôže ospravedlňovať páchatela. Jedná sa o nebezpečný a rozšírený stereotyp toho, ako sa má osoba v prípade znásilnenia správať, aby sa mohla považovať za obeť. ESLP dávnejšie zdôraznil, že osoba nemusí nutne páchatela kúsať a škriabať, aby si „dôstojnou“ obranou zabezpečila status obete. Žiaľ, ESLP sa vplyvom stereotypov na právo nevenoval pozornejšie. V uvedenom prípade sa naviac jednalo o deti, ktoré podľa judikatúry ESLP tvoria zraniteľnú skupinu, podobne ako osoby s mentálnym postihnutím, a preto by obsiahlejšia analýza bola vítaná.

Murray proti Holandsku - fakty

Navrhovateľ chladnokrvne zavraždil 6-ročnú neter svojej partnerky, aby sa tejto partnerke pomstil za to, že sa s ním rozišla, pričom bol odsúdený na doživotie. Okolnosti prípadu sú na prvý pohľad jasné: Brutálny vrah, ktorý si zaslúži byť tvrdo potrestaný. Špecifickým rysom prípadu je skutočnosť, že navrhovateľ trpel duševnou poruchou, čo však nebolo zohľadnené.

Navrhovateľ opakovane žiadal o preskúmanie svojho prípadu a prepustenie na slobodu. Jeho návrhy však boli zamietnuté, pretože údajne stále predstavoval riziko pre spoločnosť. Avšak navrhovateľ bol umiestnený vo väzení, kde mu nebola poskytnutá zvláštna starostlivosť z dôvodu jeho duševnej poruchy. Pobyt vo väzení tak nemohol plniť jednu zo svojich úloh – nápravu páchatela a jeho resocializáciu.

Doživotie a ochrana ľudských práv

V zmysle ustálenej judikatúry ESLP musí mať doživotne odsúdený väzeň *de iure* a *de facto* možnosť získať slobodu a to po splnení určitých presne stanovených podmienok. V opačnom prípade doživotný trest porušuje článok 3 a považuje sa za neľudský a ponižujúci. Aplikovanie uvedených zásad na osobu s mentálnym postihnutím znamená, že vo väzení jej musí byť poskytnuté liečenie umožňujúce zlepšenie jeho psychického stavu. Iba tak môže väzeň *de facto* splniť podmienky, ktoré mu umožnia zaradiť sa do spoločnosti.

V tomto prípade úrady nepochybili preto, lebo navrhovateľa nepustili na slobodu, nakoľko bol stále nebezpečný. Práva navrhovateľa boli poruše-

High and Dry [2]

né tým, že mu úrady nedali reálnu možnosť, ako svoj psychický stav mohol zlepšiť natoľko, aby pre spoločnosť nebezpečenstvo už nepredstavoval. Navrhovateľ tak *de facto* nemohol splniť podmienky prepustenia stanovené *de iure*, pretože mu nebola daná možnosť rehabilitácie.

ESLP - všeobecné posúdenie nestačí

V tomto prípade sa jedná opäť o jeden z príkladov stereotypizácie. Pán Murray bol zaradený do kategórie brutálneho vraha, pričom bolo prehliadané jeho mentálne postihnutie. ESLP však dal jasne najavo, že aj osoba obvinená z krutého činu musí byť vnímaná vo svojej komplexnosti, aby nebola redukovaná iba na objekt. Spoločnosť má legitímny dôvod takéhoto páchatela izolovať a potrestať, ale musí mu poskytnúť aj reálnu možnosť napraviť sa.

Aby sa predišlo negatívnym dopadom plynúcim z nadmerného užívania stereotypov, je potrebné splniť dve podmienky. Po prvé, vždy ísť do hĺbky a preskúmať všetky okolnosti prípadu. Po druhé, chrániť prednostne tie kategórie osôb, ktoré sa sami môžu brániť len ťažko a sú tradične zdrojom stereotypov, ako osoby s mentálnym postihnutím alebo Rómovia. Z tohto pohľadu koná ESLP progresívne, pretože chráni zraniteľné skupiny obzvlášť dôrazne. Je však škoda, že ESLP sa voči stereotypom zreteľne nevyhranil a nepoukázal na ich spojitosť s diskrimináciou.

Záver

Právo je založené na určitej miere generalizácie preto, aby bolo nástrojom spravodlivosti. Iba tak je

možné posudzovať situáciu nezaujato, na základe vopred stanovených pravidiel záväzných pre všetkých. Prílišná miera zovšeobecňovania, ktorej príkladom sú stereotypy, má za následok presný opak. V jej dôsledku bola osoba s mentálnym postihnutím kvalifikovaná ako neschopná postarať sa o maloleté dieťa. Druhým extrémom je „zaškatulkovanie“ páchatela ako vraha a úplné prehliadanie jeho duševného stavu. Smutným príkladom je aj ospravedlňovanie páchatela a obviňovania maloletej obeti, ktorá mala nosiť príliš vyzývavé oblečenie.

Poznámky

- [1] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu zo dňa 20.05.2010, Alajos Kiss proti Maďarsku, číslo sťažnosti 38832/06

Zdroje

- [1] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu zo dňa 26.04.2016, Murray proti Holandsku, číslo sťažnosti 10511/10.
- [2] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu zo dňa 29.03.2016, Kocherov a Sergejeva proti Rusku, číslo sťažnosti 16899/13.
- [3] Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu zo dňa 15.03.2016, M.G.C. Proti Rumunsku, číslo sťažnosti 61495/11.
- [4] Heri. Corina, 2016, Silence as Acquiescence: On the Need to Address Disability Stereotyping in Kocherov and Sergejeva v. Russia, *Strasbourg observers*, <https://strasbourgoobservers.com/2016/05/12/silence-as-acquiescence-on-the-need-to-address-disability-stereotyping-in-kocherov-and-sergejeva-v-russia/>.
- [5] Bürli. Nicol, 2016, Grand Chamber clarifies principles for life sentence of prisoner with mental disability, *Strasbourg observers*, <https://strasbourgoobservers.com/2016/05/02/grand-chamber-clarifies-principles-for-life-sentence-of-prisoner-with-mental-disability/>.
- [6] Peroni. Lourdes, 2016, Clothes on Trial: M.G.C. and the Need to Combat Rape Stereotypes, *Strasbourg observers*, <https://strasbourgoobservers.com/2016/04/20/clothes-on-trial-m-g-c-and-the-need-to-combat-rape-stereotypes/>.

Fotografie

- [1] Divided, foto: Darwin Bell, (CC BY-NC 2.0)
- [2] High and Dry, foto: Andrea Castelli, (CC BY 2.0)

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

USA: zákaz dovozu produktů vzešlých z nucené práce začíná být uplatňován v praxi

Josef Kovařík

Od února 2016 v USA platí zákon, který znemožňuje dovoz produktů a potravin do země společnostem využívajících k jejich výrobě nucenou práci. USA se tím zařadily po bok Austrálie či Kanady, které již podobné předpisy zavedly. Nedávno se objevily první případy implementace nového zákazu.

O ilegálním využívání dětské práce, která představuje jednu z forem ilegálních prací, na něž se přijatý zákon vztahuje, jsme se již několikrát zmiňovali (viz Bulletin 2/2016, 1/2016 nebo 12/2014). Zmiňovaný zákon má za cíl mj. i omezování této ilegální činnosti. Zákaz dovozu produktů vyrobených pomocí dětské či nucené práce je přitom v USA platný již od roku 1930.

Tato starší podoba zákona však ve svém znění obsahovala výjimku umožňující za určitých podmínek tyto „ilegální“ produkty dovážet. Pokud totiž existovala ze strany spotřebitelů USA poptávka po produktu a americké hospodářství jej nebylo schopné vyrobit či dodat v dostatečném množství, mohl být do země importován, a to bez ohledu na to, jak nebo kým byl vyroben.

Takové znění zákona tedy bylo v tomto směru dosti benevolentní, což vyvolávalo debaty o jeho účinnosti. Zlom nastal až na konci února 2016, kdy prezident Barack Obama svým podpisem tuto dlouho trvající výjimku zrušil. Podle mnoha lidskoprávních organizací tato událost představuje výrazný krok kupředu v boji proti modernímu otroctví a dětské práci.

Podle odhadů Mezinárodní organizace práce je obětí moderního otroctví či jiného druhu nucených prací celosvětově téměř 21 milionů. Tato ilegální forma práce pak generuje každoročně téměř 150 miliard dolarů zisku. Po vstoupení zákona v platnost se tak na „černé listině“ ocitlo na 350 produktů z mnoha zemí světa, u kterých je na základě dat

Nepálské dívky při práci ve firmě na výrobu cihel [1]

z ministerstva práce USA prokázáno, že se k jejich výrobě či zpracování používá dětská nebo nucená práce (namátkou např. bavlna z Beninu, dětské hračky z Číny nebo textilie z Kambodži).

Výzvy a překážky

Za dodržování nově vzniklého zákazu je zodpovědná americká celní a hraniční stráž (U.S. Customs and Border Patrol, dále CBP), která má zajišťovat, aby se dané produkty nedostaly na americký trh. Tím má být zároveň dodržena ochrana domácích obchodníků a firem před soutěžením s firmami využívajících ilegální práci.

V praxi to má vypadat tak, že když CBP bude mít důvodné podezření o porušování zákona, může danou zásilku či náklad zadržet, a dále je pak již na kupujícím, aby prokázal, že k výrobě produktu nebyla využita nucená práce. Konečné rozhodnutí o (ne)porušení zákona je pak plně v rukou CBP, přičemž podle jejího prohlášení tento postup bude uplatňován individuálně případ od případu.

Takto nastavená pravidla však představují nemalou výzvu, protože budou vyžadovat vynaložení značného úsilí a prostředků ze strany CBP. Do agendy organizace totiž spadne mnoho případů a obvinění, jejichž řešení předpokládá vedení

rozsáhlých vyšetřování, kdy bude často nutná i spolupráce s bezpečnostními a celními složkami jiných států. Kooperace mezi složkami států je možná nejproblematictějším aspektem, jelikož je závislá na vzájemných vztazích. V případě vlašných vztahů mezi státy se proto spolupráce příliš nedá předpokládat, naopak spíše může docházet ke konfliktům.

Rovněž pro mnoho společností představuje přijetí zákona výzvu. Od jeho vstupu v platnost musí především ty americké korporace vyvíjející aktivity v zemích tzv. třetího světa hlídat, zda jsou produkty dovážené na americký trh povoleny. V tomto kontextu je dobré připomenout, jak negativně reagovaly v roce 2010 firmy Google, Apple a další na přijetí zákona příkazující společnostem zveřejnění všech zdrojů získaných z konfliktních zón.

Suroviny jako zlato, cín nebo wolfram získané z těchto oblastí přitom představují významný zdroj pro výrobu jejich produktů. Zákon však nenastavil žádné sankční mechanismy a jedinou hrozbou pro tyto korporace bylo veřejné odsouzení. Nyní je však jisté, že hrozby vysokých pokut či zabavení nákladů budou mít mnohem větší odstrašovací efekt, než tomu bylo v minulosti.

První případy

Zákon vstoupivší v platnost v březnu nenechal dlouho čekat na odhalení prvních prohřešků. Na konci března CBP odmítla vpustit do USA zásilku sody, chloridu vápenatého, louhu sodného a umělého hedvábí společnosti Tangshan Sanyou Group z Číny. V polovině dubna pak došlo k zadržení nákladu s draslíkem, dusičnanem draselným a hydroxidem draselným od společnosti Tangshan SunFar Silicon Company opět z Číny. V obou pří-

Děti při těžbě v Kongu [3]

Znak americké celní a hraniční stráže [3]

padech existovaly důkazy o zapojení nucené pracovní síly při těžbě či zpracování těchto produktů.

První případy ukazují, že zákon není ze strany USA brán na lehkou váhu a jeho důsledné dodržování v budoucnu může výrazně pomoci v boji proti modernímu otroctví.

Zdroje

- Aol. *After decades-long loophole, US bans imports made by slave labor.* 26. 2. 2016. (<http://www.aol.com/article/2016/02/26/after-decades-long-loophole-us-bans-imports-made-by-slave-labor/21319142/#>).
- Fernholz Tim. *The new US ban on slave labor imports appears to have teeth.* 14. 4. 2016. (<http://qz.com/661357/the-new-us-ban-on-forced-labor-appears-to-have-teeth/>).
- Malo Sebastien. *With new law, U.S. takes on slavery by banning forced labor imports.* 24. 2. 2016. (<http://www.reuters.com/article/us-usa-lawmaking-forced-labor-idUSKCN0VX32A>).

Fotografie

- [1] Nepálské dívky při práci ve firmě na výrobu cihel, autor: Krish Dulal, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-3.0.
- [2] Znak americké celní a hraniční stráže, autor: U.S. Customs and Border Protection, Wikimedia Commons. PD US DHS.
- [3] Děti při těžbě v Kongu, autor: Julien Harneis, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-2.0.

4) Česká republika a lidská práva

Vyhoštění do Afghánistánu

Kamila Abbasi

Jak se žije mladé generaci, která v západní demokratické společnosti okusila svobodu, se pokusila zjistit skupina britských studentů. Následující text vychází ze studie *After Return* uveřejněné v dubnu letošního roku.

Řada dětí bez doprovodu dosáhne v Británii na dočasnou mezinárodní ochranu. Mohou tak zůstat ve Spojeném království do osmnácti let. Mnohým z nich pak není umožněno v Anglii setrvat a na prahu dospělosti tak opouštějí bezpečné prostředí, ve kterém vyrůstali. Školní výuka, zdravotní péče, odborná pomoc, dostupnost potravin a čisté vody, které byly v době dospívání samozřejmostí, jsou ty tam – zvláště pak v odlehlých částech Afghánistánu. Řada mladých lidí, kteří neúspěšně žádají o azyl, tak nadále nelegálně zůstává v bezpečné zemi.

Pětadvacet navrátilců

Od roku 2007 bylo z Británie „nuceně“ vydáno 2018 Afghánců, přičemž studie *After Return* [1] je prvním pokusem o sledování reálných dopadů vyhoštění. Studie vznikala dlouhý rok a půl na základě 153 rozhovorů s 25 respondenty, kteří se nedobrovolně navrátili do země svého původu.

Přestože jako děti a teenageři osamocení absolvovali náročnou cestu, aby se nelegálním způsobem dostali do Evropy, na bezpečné prostředí si velmi rychle zvykli. Po návratu do Afghánistánu tak všichni shodně uvádějí, že spolu s návratem „domů“ navždy přišli o pocit vnitřního klidu a bezpečí. Dvanáct lidí uvedlo nepříjemnou zkušenost s bezpečnostními opatřeními ihned po návratu, zejména násilí ze strany afghánských represivních složek.

V souvislosti s bombovými sebevražednými útoky, které jsou samy o sobě stresující a nebezpečné,

Afghánské děti na cestě ze školy [1]

dochází k celé řadě policejních zákroků, které jsou – ve vší snaze zajistit bezpečnost – velmi razantní a mnohdy i hrubé. Ve třech případech se lidé stali terčem útoku pro svůj pokus o získání azylu v Evropě, sedm se stalo terčem jen pro své stigma navrátilce.

(Ne)vzdělání nádeníci

Z pětadvaceti respondentů, kteří v Anglii mnohdy studovali na univerzitě, pouze dva pokračují ve svých studiích. Pro většinu se stalo pokračování ve studiu naprosto nemožným. V Afghánistánu představuje problém zajištění vzdělávání, které by úrovní a zaměřením odpovídalo dosaženému vzdělání v Británii.

Afghánské úřady jsou velice neochotné už při uznávání dosaženého vzdělání v Evropě, a tak se mnohdy stává, že mladí roky po návratu do země svého původu zůstávají bez nutné nostrifikace.

Někteří z nich přišli o své rodiny, a proto musejí pracovat, i kdyby možnost studia existovala. S prací to ovšem také není jednoduché a řada lidí se za vidinou výdělků stěhuje do větších měst. Devatenáct respondentů uvedlo, že je jejich situace natolik zoufalá, že zvažují opětovně opuštění země. Pouhých pět osob má příležitost pracovat nepřetržitě více než tři měsíce, deset jich pracuje nahodile na zakázkách, které netrávají déle než jediný den.

Když si správní orgány dávají načas

I Česká republika přistoupila k navracení osob do této země. Vyhoštění do Afghánistánu ovšem přináší celou řadu technických úskalí. Afghánské úřady svou liknavostí fakticky zabraňují hladkému fungování tzv. návratové směrnice,[2] což s sebou přináší celou řadu problémů.

Jedním z problémů jsou situace, kdy česká strana požádá zemi o vydání cestovního dokladu, ale odezvy se velmi často nedočká. Institut zajištění cizince za účelem správního vyhoštění pak podle návratové směrnice může být využit pouze pokud existuje reálný předpoklad, že cizinec může být do své země v době trvání zajištění skutečně vyhoštěn. Státní orgány na obou stranách přitom musí činit náležité kroky potřebné k realizaci vyhoštění. Podle Ředitelství služby cizinecké policie se vyhošťování cizinců do Afghánistánu zkrátka dlou-

hodobě nedaří. Faktická nečinnost na straně třetího státu vytváří situaci, kdy institut transponované směrnice fakticky pozbývá uplatnění. Přestože jsme v evropském prostředí k efektivitě veřejné správy velmi kritičtí, zdejší nedostatky v podobě eventuální neochoty a průtahů ze strany úředníků nejsou v žádném případě srovnatelné se situací v Afghánistánu.

Návrat jako stigma

Ve všech případech respondenti bez výjimky uvedli, že po návratu zažívají celou řadu těžkostí. Sedmnáct z nich navázalo kontakt se svými rodinami, ovšem pouhých dvanáct může žít s rodinou ve společném příbytku. Po dlouhá léta, kdy žili na Západě, totiž mnohdy přišli o materiální záze- mí. Velmi často se stává, že doma již pro ně není místo, protože se k rodinám sestěhovali například prarodiče, sourozenci a podobně. Někteří zažili pohostinné přivítání přáteli i rodinou, u většiny však byly sociální vazby trvale zpřetrhány a rodinné zázemí navždy zmizelo.

Mladí lidé taktéž hovořili o stigmatizaci, jež vytvořila překážku pro budování otevřených a upřímných přátelství. Západní zkušenost je tak paradoxně neobohatila, ale zanechala je vnitřně izolované a ztracené. Řada mladých se tak stále obrací na své přátele ve Velké Británii, ať už jde o prosté rady nebo o finanční pomoc.

Poznámky

- [1] Report: After Return, Refugee Support Network. Dostupné z: https://refugeesupportnetwork.org/sites/default/files/files/After%20Return_RSN_April%202016.pdf
- [2] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

Fotografie

- [1] Afghánské děti na cestě ze školy, Spc. Lorenzo Ware, public domain

Místní příslušnost soudů v přípravném řízení trestním

Michal Oščipovský

Ústavní soud se zabýval návrhem na zrušení části vyhlášky Ministerstva spravedlnosti zakládající možnost změny dozorujícího státního zastupitelství v přípravném řízení trestním. Návrh poslanců ODS a TOP 09 byl nakonec plénum ÚS zamítnut jako nepodložený, přesto došlo v rámci nálezu k ujasnění výkladu dosavadní právní úpravy.

Plénum Ústavního soudu se ve svém nálezu [1] zabývalo návrhem skupiny 27 poslanců na zrušení ustanovení jednacího řádu státního zastupitelství, které zakládá možnost změny státního zastupitelství v přípravném řízení.[2] Navrhovatelé, kteří u Ústavního soudu neuspěli, poukazovali zejména na fakt, že danou novelu podepsala v roce 2014 bývalá ministryně spravedlnosti Marie Blažková. Ta patřila do vlády, která podle navrhovatelů neměla důvěru Poslanecké sněmovny, a tedy postrádala jakoukoli demokratickou legitimitu. Taková vláda se má soustředit pouze na běžné administrativní úkony, mezi které ovšem přijetí dané novely nepatří.

Navrhovatelé zároveň namítali, že daná změna je v rozporu s čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), který stanoví, že „státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon“. Obdobně hovoří i čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“). Činnost státního zastupitelství jako státního orgánu disponujícího rozsáhlými pravomocemi v přípravném trestním řízení musí tedy být řízena zákonem. Do toho patří i místní příslušnost zastupitelství, která je v daném případě upravena vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, tedy podzákonnou normou.

Novela je podle navrhovatelů zároveň v rozporu i s čl. 38 odst. 1 Listiny, dle kterého „nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci“ a „příslušnost soudu i soudce stanoví zákon“. Vzhledem k tomu, že pro přípravné řízení trestní je stanoven okresní soud podle sídla daného státního zastupitelství, možné změny státních zastupitelství zodpovědných v přípravném řízení automaticky mění i příslušnost soudu, který v přípravném řízení může rozhodovat například o vazbě, domovních prohlídkách, odposlechu či záznamu telekomunikačního provozu. Pokud by takový případ nastal (a navrhovate-

Ústavní soud ČR [1]

lé v toto směru odkazují na dobře známé případy Davida Ratha a Jiřího Čunka), nejednalo by se podle argumentace navrhovatelů o jednání, které bylo v souladu s Ústavou ČR.

Všechny uvedené argumenty Ústavní soud odmítl. V případě skutečnosti, že novela byla podepsána Marií Blažkovou, která byla v dané době ministryně spravedlnosti v demisi (a zároveň ve vládě postrádající důvěru Poslanecké sněmovny), soud využil svůj dřívější nálezný.[3] Na základě toho se v nynějším rozhodnutí soudci ÚS v plénu přiklonili k tvrzení, že prozatímní charakter ministryně v demisi nemůže bránit k plnohodnotnému výkonu exekutivní moci. Samotný fakt, že novela byla podepsána ministryně Blažkovou, tak nedává důvod ke zrušení ustanovení.

Ústavní soud se dále zabýval otázkou, zda-li je možné, aby místní příslušnost státního zastupitelství byla upravena podzákonnou normou, a v tomto směru dospěl k závěru, že je tento způsob úpravy v pořádku. Z nálezu ÚS je patrná možnost, aby byla daná problematika obecně upravena zákonem, který dále stanovuje kompetence příslušného ministerstva k přijímání konkrétnější úpravy ve formě podzákonného předpisu. Ve svém nálezu Ústavní soud dále podotknul chybný výklad pojmu „působnost“ ze strany navrhovatelů, který v případě státních zastupitelství implikuje věcnou působnost, zatímco místní příslušnost je při rozhodování o přidělení k danému zastupitelství až sekundární.

Co se rozporu novely vyhlášky se zákonnou úpravou týče, soudy jsou v tomto směru povinny řídit se v této věci primárně zákonem – relevantní je v tomto ohledu zejména trestní řád, podle kterého je stanoveno, že řízení koná ten soud, v jehož

obvodu byl trestný čin spáchán.[4] Soudy nejsou povinny se v tomto ohledu řídit podzákonými normami a státní zastupitelství to musí respektovat. I přesto, že návrh poslanců byl zamítnut a vyhláška Ministerstva spravedlnosti tak zůstala beze změny, lze rovněž tvrdit, že došlo ke zpřesnění dosavadního výkladu.

Plénum Ústavního soudu nakonec zamítlo návrh na zrušení napadených ustanovení. Přesto nebylo rozhodnutí jednomyslné. Disentní stanovisko zaujali ústavní soudci Jan Musil, Vladimír Sládeček a Radovan Suchánek, podle nichž neměl být nálezný zamítavý, protože v případě uvedené vyhlášky k rozporu s čl. 2 odst. 3 a s čl. 79 odst. 3 Ústavy České republiky a s čl. 2 odst. 2 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod podle této skupiny soudců skutečně došlo.

Poznámky

- [1] Pl. ÚS 4/14
- [2] § 15 odst. 3 věty druhé a odst. 5 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekali ve znění pozdějších předpisů.
- [3] Pl. ÚS 6/07
- [4] § 18 Zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů.

Fotografie

- [1] Ústavní soud ČR. Foto: Millenium187. Wikipedia Commons, CC-BY-SA-3.0
- [2] Vrchní státní zastupitelství v Olomouci. Foto: Radek Bartoš. Wikipedia Commons, CC-BY-SA-2.5, 2.0, 1.0.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci [2]

Když se z povolání stává teror

Hana Gabrielová

Čas strávený v zaměstnání tvoří velkou část našeho života. Ne vždy se jedná o pouhou pracovní činnost vedoucí k určitému finančnímu zabezpečení, ale ve velké míře poskytuje zaměstnání i prostor k osobní seberealizaci, nabytí nových zkušeností, a v neposlední řadě i k vytváření sociálních vztahů.

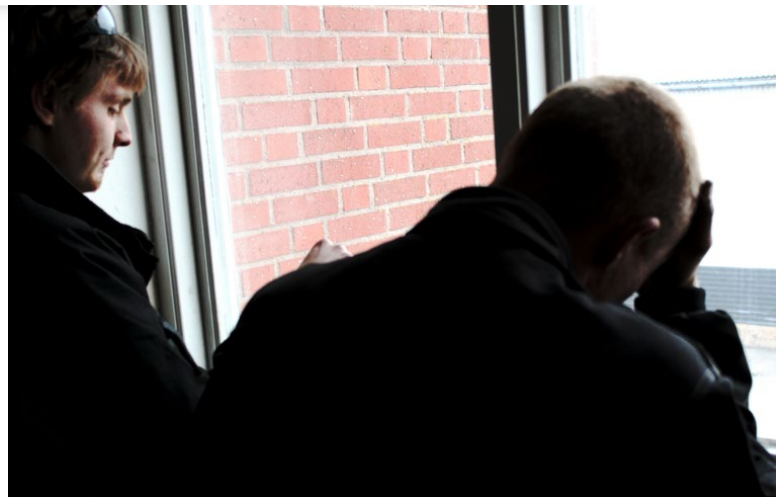
Je psychologicky dokázáno, že zaměstnanci pracující v bezpečném, uspokojivém prostředí s dobrými vztahy v rámci pracovního kolektivu podávají i odpovídající výkony. Jsou úspěšní v řešení obtížných situací, zodpovědní, a v neposlední řadě i angažovaní do práce. Není pochyb, že pozitivně motivovaný personál přináší zaměstnavateli mnoho výhod.

V mnoha případech ale zaměstnanci nepůsobí v takto příjemných podmínkách a musí čelit určité formě znevýhodňujícího protiprávního jednání, známé pod pojmem mobbing. Termín mobbing (z anglického slovesa „to mob“ = napadat, útočit) byl poprvé použit etologem Konrádem Lorenzem v souvislosti s popisem útoků zvířecí smečky proti vetřelci.

Co se rozumí pod pojmem mobbing

Mobbingem je tedy rozuměno soustavné patologické chování tzv. mobberů vůči jednotlivci – oběti mobbingu, vyznačující se zejména jejím znevažováním, poškozováním, ponižováním, zesměšňováním či jakýmkoli jiným intrikováním. Mobbeři dlouhodobě vyvíjí určitý tlak na pracovišti vůči vytipované oběti, které je postupně narušováno přirozené sebevědomí, schopnost komunikace a výkonnost, přičemž těmito kroky dosahují primárního motivu - vyloučení oběti z pracovního kolektivu, nebo dokonce i ze zaměstnání.

O mobbing se jedná i v případě, kdy kolegové na pracovišti brání své oběti vyjádřit názor, nepouštějí ji ke slovu, přestanou s ní komunikovat, účelně odrazují ostatní spolupracovníky od kontaktu s ní, zesměšňují její chování, oblékání, parodují její hlas, chůzi, zadávají oběti nereálné, a nebo naopak bezvýznamné úkoly apod.[1]

Another day at work [1]

Pokud se na místě mobbera nachází vedoucí pracovník působící vůči podřízenému, nebude se již jednat o mobbing, nýbrž o bossing. V opačném případě, je-li šikanován vedoucí pracovník ze strany podřízených, se jedná o tzv. staffing.

Je mobbing diskriminací?

Pojem mobbing je mnohdy nesprávně zaměňován s diskriminací, i když se rozhodně o totéž nejedná. Z pohledu práva je zásadní, že diskriminace, či nerovné zacházení, jsou v českém právním řádu ukotveny a je s nimi bohatě operováno. Zatímco je zásada zákazu diskriminace a zákazu nerovného zacházení explicitně vyjádřena v úvodních ustanoveních zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce [§ 1a odst. 1 písm. e)], fenomén zvaný mobbing je i přes svou úzkou působnost v rámci pracovněprávních vztahů v tomto a v dalších právních předpisech neznámým pojmem. Nejen, že v českém právním řádu chybí jejich zákonná definice, nejsou ani upraveny prostředky k právní ochraně před tímto jevem.

Taktéž obsahově jsou oba pojmy nezaměnitelné. O diskriminaci se jedná, pokud dané chování splňuje diskriminační důvody, avšak mobbing na tyto důvody není nijak vázán. Pro absenci jeho zákonné úpravy se můžeme domnívat, že může nastat z libovolného důvodu. Existenci diskriminace navíc nemusí doprovázet násilí a psychické či fyzické útoky, které naopak v případě mobbingu jako formy šikany hrají významnou roli.

Možná řešení

V případě výskytu mobbingu na pracovišti je oběti mobbingu kromě mimoprávních prostředků

poskytována ochrana obecnými soudy, a navíc, vyskytuje-li se na pracovišti mobbing na základě jednoho z diskriminačních důvodů, je podle stanoviska Veřejného ochránce práv oběti umožněno obracet se na něj.[2]

Pokud by bylo mimoprávní řešení problému nemožné, je oběti poskytována i ochrana ze strany inspektorátu práce dle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce. Ten je podle § 11 a 24 oprávněn udělit zaměstnanci pokutu za přestupky na úseku rovného zacházení až do výše 400 000 Kč. Není však v kompetenci úřadu pravomocně rozhodnout o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění oběti.

Z judikatury je známo, že oběť diskriminace v pracovněprávních vztazích má nárok domáhat se po zaměstnavateli upuštění od takového jednání, odstranění jeho následků, a taktéž poskytnutí přiměřeného zadostiučinění či náhrady nemajetkové újmy.[3]

V ochranných opatřeních vůči mobbingu Česká republika poněkud zaostává. V souvislosti s absolutní absencí jeho úpravy v českém právním řádu je na místě zmínit Francii a Švédsko, které jsou se

svou antimobbingovou legislativou [4] exemplárním příkladem boje proti tomuto fenoménu.

Zdroje

- [1] Jakubka, Jaroslav. *Šikana na pracovišti*. Práce a mzda. 8. 8.2011 (<http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d34658v44276-sikana-na-pracovisti/>).
- [2] Veřejný ochránce práv. 2011. *Zpráva veřejného ochránce práv o šetření diskriminace v zaměstnání z důvodu zdravotního postižení*. Brno: Veřejný ochránce práv.
- [3] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 7. 2010, sp.zn. 21 Cdo 1743/2009.
- [4] Švidrnochová, Karolína. *Psychicky týraných zaměstnanců přibývá*. iDNES.cz/finance. 14. 8. 2003. Dostupné z: <http://finance.idnes.cz/psychicky-tyranych-zamestnancu-pribyva-ffi-/podnikani.aspx?c=2003M189Z01A>

Fotografie

- [1] Another day at work, autor: Magnus Karlsson, Flickr, CC-BY-2.0.
- [2] Angry, autor: PourquoiPas, Pixabay, Public Domain.

Angry [2]

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Hana Gabrielová

Vnitrostátní právo

- Burešová, K.: Stejnopohlavní pár v nejlepším zájmu dítěte. Právní rozhledy 9/2016.
- Cejp, M.: Organizovaný zločin v České republice v mezinárodním kontextu. Trestněprávní revue 4/2016.
- Jílovec, M.: Násilná kriminalita. Trestněprávní revue 5/2016.
- Podrazil, P.: Povinnost lojality zaměstnance aneb koho chleba jíš, toho píseň zpívej. Právní rozhledy 8/2016.
- Provazník, J.: Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekonstrukcí. Trestněprávní revue 4/2016.
- Škopek, J.: Diskriminační ustanovení zákona o DPH. Právní rozhledy 8/2016.
- Šlosarčík, I.: Europeizace ústavního postavení prezidenta České republiky. Jurisprudence 2/2016.

Mezinárodní a právo Evropské unie

- Honusková, V.: Evropské azylové právo na rozcestí. Jurisprudence 2/2016.
- Svoboda, O.: Philip Morris proti Austrálii: ztracený argument kritiků TTIP. Jurisprudence 2/2016.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Harašta, J., Míšek, J. Cyber War in Perspective: Russian Aggression against Ukraine. Vojenské rozhledy 2/2016.
- Ibrahim, M.: USA choice: Who would be the best for czech interests? Mezinárodní politika 5/2016.
- Jarabinský, I.: Kvalita voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Středoevropské politické studie 3-4/ 2015.
- Knop, D.: Brazilská nesnadná zkouška. Konec země budoucnosti? Mezinárodní politika 5/2016.
- Kupková, I.: Francúzsky boj proti ISIS v Iraku a Sýrii od leta 2014 do marca 2016. Vojenské rozhledy 2/2016.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokracii

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokracii
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | [webové stránky www.centrumlidskaprava.cz](http://www.centrumlidskaprava.cz)
tel. 549 498 264 | Redakční rada Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků,
Hubert Smekal, Ladislav Vyhnaněk | Sazba Bohdan Lukáš | ISSN 1804-2392.